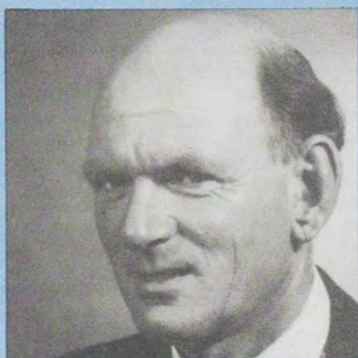

MO

mededelingen opbouwwerk

NIEUWE HOGLERAAR OPBOUWWERK

■
interview en reacties
curatorium

■
minisymposium profilering
agogische beroepen

■
overheidsopdrachten
naar bedrijven met
allochtonen

■
studiedag 'over
armoede gesproken'

VROUWEN EN OPBOUWWERK

■
uitgangspunten zijn
nog steeds actueel

no. 76

JUNI 1989 - 8E JAARGANG

- 3:** Introductie: Cees de Wit, hoogleraar opbouwwerk
- 4:** Praktisch gerichte activiteiten
- 4:** Sociale vernieuwing
- 5:** Nieuwe wegen
- 6:** De nieuwe bijzonder hoogleraar opbouwwerk: Opbouwwerk verdient het om wetenschappelijke ondersteuning te krijgen
- 10:** Betere afstemming theorie en praktijk
- 10:** Theoretische reflectie
- 11:** Zo min mogelijk jargon
- 12:** LOS-brochures
- 12:** Woonklimaat en woningtoewijzing
- 12:** Experimentenbeurs ouderenhuisvesting
- 13:** Bewonersbelang en PPS
- 13:** Huurcontracten en aansprakelijkheid
- 13:** Amsterdamse prijs voor verhuurder van het jaar
- 14:** Sociale veiligheid en de hegeschhaar
- 14:** Vooraankondiging training: Werken aan nieuwe strategie bijstandsvrouwen
- 15:** Stimio wordt "gewoon" bedrijf
- 15:** Videoproduktie Onderwijsvoorrang
- 16:** Een jaar na "de arme kant van Limburg", Studiedag "over armoede gesproken"
- 17:** Werkinhoudelijke projectregistratie
- 19:** Mini-symposium: Profileren van agogische beroepen
- 21:** Spelen in achterstandswijken, de Leidse speel-o-theken spelen mee
- 23:** Overheidsopdrachten alleen naar bedrijven met voldoende werknemers

- 24:** Commentaar op wetsvoorstel onderwijsvoor-rangsgebieden. Raad voor het Jeugdbeleid bepleit voorrang in de breedte
- 25:** Uitgangspunten vrouwen en opbouwwerk zijn nog steeds actueel
- 31:** Sociale veiligheid door ruimtelijk en sociaal beheer
- 31:** Opbouwwerk voor WAO platformen
- 31:** Opmerkelijk Engels buurt-manifest
- 32:** Opbouwwerk en ondersteuning van zelfhulpgroepen
- 32:** Advies en informatie: Samenwerking migranten en Nederlanders

M.O. is een mededelingenblad van, voor en over lokale opbouwwerk-praktijk. Het verschijnt tenminste 10 maal per jaar: zes gewone en vier themanummers.

Samenstelling: Luc Boss, Greet Hettinga, Charlotte Krop, Wil van de Leur, Jolanda Tabak.

Basislayout: Kloek Design Houten.
Druk: Stimio Meteren

De jaarabonnementsprijs bedraagt f 48,- voor het 1e en f 44,- voor het 2e en volgende abonnement. Losse nummers kosten f 6,-, themanummers f 7,50, exclusief porto.

Opzeggingen van abonnementen schriftelijk vóór 1 december van het lopende abonnementsjaar.

Redactie en administratie:
Pr. Mauritslaan 26, 2582 LS Den Haag, tel. 070-521354.

ISSN: 0168-06SX

In maart dit jaar nam Monique Jongerius afscheid van het Werkcentrum Opbouwwerk Zuid-Holland. De inleiding, die zij uitsprak bij haar afscheid is in deze M.O. integraal opgenomen. In een historische vogelvlucht, vanaf pagina 25, beschrijft Jongerius de ontwikkelingen in de verhoudingen tussen vrouwen en opbouwwerk (en vice versa). Zij be-toogt onder andere: "Wat ik nog wel wil noemen, is de plicht die het opbouwwerk volgens mij heeft om een aantal tegenprestaties te leveren voor al het onbetaalde werk dat vrouwen doen. Zij leveren, in mijn ogen, de grootste bijdragen en de meest effectieve bijdragen." Het tweede grote onderwerp in deze M.O. is de benoeming van een "bijzonder hoogleraar opbouwwerk" aan de Erasmus-universiteit in Rotterdam. Op de pagina hiernaast staat een introductie op het interview met Cees de Wit (pag. 6 tot en met 9) en de daaromheen geplaatste reacties van de leden van het college van toezicht. Uiteraard zijn ook de rubrieken "berichten uit de werkplaat-sen" en "studie en onderzoek" present.

Tijdens de zomermaanden juli en augustus verschijnt M.O. één keer. Medio augustus kunt u een themanummer verwachten over de stand van zaken ten aanzien van de automatisering in opbouwwerk-kring en relevante andere sectoren. De afronding van het IMO-project is mede aanleiding tot aandacht voor de automatisering. ■

Cees de Wit

Nieuwe hoogleraar opbouwwerk

Op 21 juni heeft het College van Bestuur van de Erasmus Universiteit van Rotterdam, "gehooft het advies van het College van Decanen", ingestemd met de benoeming van dr. Cees de Wit tot bijzonder hoogleraar Wetenschappelijke Grondslagen van het Opbouwwerk. De instelling van de bijzondere leerstoel wordt verzorgd door de Dr. Gradus Hendriks Stichting, een initiatief van het Landelijk Platform Opbouwwerk. In Mededelingen Opbouwwerk van september 1988 (nr. 68) is in een speciaal katern al uitvoerig bericht over de instelling van de bijzondere leerstoel. In deze M.O. is een interview opgenomen met de kersverse hoogleraar. Tevens zijn reacties op het afkomen van de benoeming van alle leden, van het bij de leerstoel behorende college van toezicht opgenomen.

Cees de Wit is ondervraagd over zijn verleden, zijn wetenschappelijke vorming en uiteraard zijn plannen. De leden van het curatorium is gevraagd kort en kernachtig zijn of haar verwachtingen ten aanzien van de leerstoel en de persoon De Wit op

schrijf te stellen. Het interview met De Wit is ingebed in de reacties; op de pagina's 6 tot en met 9 treft u het interview aan, op de pagina's 4 en 5 en 10 en 11 de reacties van het curatorium.

De leerstoel

Het initiatief om te komen tot de instelling van een bijzondere leerstoel stamt uit begin 1987. In juli 1988 verleende het College van Bestuur van de Rotterdamse Erasmus-universiteit, aan de inmiddels speciaal voor dit doel opgerichte Dr. Gradus Hendriks Stichting, de bevoegdheid de bijzondere leerstoel aan de Faculteit der Wijsbegeerte te stichten. Nu, bijna een jaar later is de benoeming van de bijzonder hoogleraar een feit. De instelling van de leerstoel wordt mede financieel mogelijk gemaakt door bijdragen van gemeenten, maatschappelijke organisaties en het bedrijfsleven. Deze, voor het opbouwwerk, onorthodoxe financiering, kan ook worden afgelezen aan de samenstelling van het curatorium, waarin een wethouder, een directielid en wetenschappers zijn verenigd.

De bijzondere leerstoel moet aan het opbouwwerk een nadere wetenschappelijke onderbouwing geven en zich met name richten op praktische activiteiten zoals onder andere: de problemen van de tweede generatie gastarbeiders en: de plaats in de wijken van langdurig arbeidslozen of mensen die langdurig arbeidsongeschikt zijn, mede met het oog op hun maatschappelijke vooruitzichten. Of abstracter gesteld: wonen, werken en sociale zekerheid.

Cees de Wit, die in binnen- en buitenland heeft gepubliceerd over onderwerpen op het gebied van bouw- en planningsprocessen, besluitvorming en organisatie, volkshuisvesting, bewonersparticipatie, buurt- en stadsvernieuwing alsmede over (de interventiemogelijkheden in) sociaal-ruimtelijke veranderingsprocessen, lijkt een zeer aangewezen persoon om plaats te nemen op de bijzondere leerstoel wetenschappelijke grondslagen van het opbouwwerk. ■

Publikatiereeks

"Opbouwteksten"

Ter gelegenheid van de benoeming van Cees de Wit tot bijzonder hoogleraar, lanceert de initiatiefnemende Dr. Gradus Hendriks Stichting de eerste publicatie in de reeks "Opbouwteksten". De "funderend" klinkende titel luidt: "De Wetenschappelijke Grondslag van het Opbouwwerk".

De publicatie gaat allereerst in op de redenen waarom hernieuwde wetenschappelijke positie-bepaling in de ogen van de initiatiefnemers noodzakelijk was. Tevens worden elementen van de basis-filosofie onder de leerstoel uiteengezet. Vervolgens worden de inleidingen

weergegeven, die zijn gehouden bij de installatie van het curatorium van de leerstoel. Een van die inleidingen werd gehouden door dr. Gradus Hendriks, oud Directeur-Generaal Maatschappelijke Ontwikkeling van WVC en naamgever van de stichting. Hij zegt daarin onder andere dat "door de instelling van de bijzondere leerstoel goede hoop bestaat de communicatie tussen wetenschapstoepassing en beleid te verbeteren al betreft dat dan vooral het opbouwwerk".

Het tweede deel van de publicatie getiteld: "Het gedachtegoed van

Hendriks" geeft inzicht in de ontwikkeling van het denken van Gradus Hendriks. Dit deel wordt afgesloten met een volledige bibliografie van zijn oeuvre. Het tweede deel is opgesteld door dr. Harry Broekman.

De publicatie "De Wetenschappelijke Grondslag van het Opbouwwerk; introductie van de Dr. Gradus Hendriks Stichting" (ca. 100 pagina's, met illustraties) kost f 17,50 exclusief portokosten. Het kan besteld worden bij het secretariaat van de Dr. Gradus Hendriks Stichting: Pr. Mauritslaan 26; 2582 LS Den Haag; tel. 070 - 521354. ■

Foto: De Jong en Van Es

Praktisch gerichte activiteiten

De reden waarom Van den Bergh en Jurgens bereid is gevonden om een subsidie voor de bijzondere leerstoel te geven, is gelegen in het feit dat het bedrijf sinds 1891 op de kop van Feyenoord is gevestigd. Tussen het bedrijf en de buurt heeft altijd een nauwe relatie bestaan. Thans is de buurt in een veranderingsproces betrokken, mede als gevolg van de stadsvernieuwing. Wat ons betreft gaat het bij deze leerstoel vooral om de wetenschappelijke onderbouwing van praktisch gerichte activiteiten, zoals daar onder meer zijn de problemen van de inpassing van de tweede generatie gastarbeiders en de plaats in de wijken van langdurig arbeidslozen of mensen die langdurig arbeidsongeschikt zijn, mede met het oog op hun maatschappelijke vooruitzichten.

De keus van de Erasmus Universiteit als plaats van vestiging houdt nauw verband met een benadrukking van het sociaaleconomische element in het opbouwwerk en de bedoeling om meer bedrijfsmatige wetenschappen op hun bruikbaarheid voor het opbouwwerk te toetsen. Ook kan de op een aantal terreinen bestaande wisselwerking tussen de universiteit en bewonersorganisatie en opbouwwerk in Rotterdam een rol spelen.

Dr. B.E. de Muinck, econoom, voorzitter Directie Van den Bergh en Jurgens, lid curatorium. ■

Sociale vernieuwing

Als Rotterdams wethouder kijk ik door een Rotterdamse bril politiek en beleidsmatig naar het opbouwwerk. Vanuit wetenschappelijk oogpunt bezien houdt dit beperkingen in. Anderzijds is men voor een praktische gerichtheid in Rotterdam aan het goede adres.

De verwachtingen die de gemeente heeft van de bijdrage van de bijzondere leerstoel, betreft namelijk in het bijzonder twee beleidsvelden:

- sociaal beheer in stadsvernieuwingswijken
- sociale vernieuwing.

De gemeente Rotterdam heeft enige tijd geleden een commissie aangesteld die zich over laatstgenoemd onderwerp buigt en in september zal rapporteren. Zonder op deze rapportage vooruit te lopen stel ik vast dat het opbouwwerk te maken zal krijgen met de aanbevelingen van deze commissie. Sterker nog, ik ga er vanuit dat het opbouwwerk in veel gevallen oplossingen zoekt voor dezelfde problemen, zoals de negatieve kanten van individualisering, hoge werkloosheid en de specifieke grootstedelijke migrantenproblematiek.

Het opbouwwerk en stadsvernieuwing zijn in Rotterdam altijd heel nauw verweven geweest. Qua organisatie is de stadsvernieuwing een sterk resultaatgerichte activiteit. Bijgevolg werd het succes van opbouwwerk bij wijze van spreken afgemeten aan woningbouwproductiecijfers en huurniveaus. Wijken waar het proces van actieve stadsvernieuwing nu langzamerhand wordt afgesloten komen terecht in een fase van beheer, qualitate qua een meer passieve bezigheid, maar zeker niet minder belangrijk.

Er is vaak sprake van een eenzijdige bevolkingssamenstelling, van het ontbreken van een sociaal middenkader, van een samenleving die geen samenleving vormt door de vele verhuisbewegingen die hebben plaatsgevonden. Daarnaast zijn er maatschappelijke veranderingen als vergrijzing (en dus ontgroening), segregatie, langdurige werkloosheid en de eerder genoemde individualisering, die continu een zeer alerte opstelling van de overheid vragen. In deze context wordt van het opbouwwerk verwacht dat het – aanvullend op het technisch en functioneel beheer – zorg draagt voor het sociaal beheer van wijken.

Ik constateer al met al dat het opbouwwerk zich een vaste plaats heeft verworven in de sociale infrastructuur van Rotterdam. Het moge duidelijk zijn dat Rotterdam van een leerstoel opbouwwerk verwacht dat deze een steun in de rug zal zijn voor het uitvoerende opbouwwerk, dat zich voor nieuwe en lastige taken geplaatst ziet. Ook kan de leerstoel opbouwwerk een bijdrage leveren aan de verdere professionalisering van het opbouwwerk.

Mevr. N. van der Pol-van den Dorpel, wethouder gemeente Rotterdam, lid curatorium. ■

Hoewel ook universitaire molens soms wat langzamer draaien dan gewenst, kan toch worden gesteld, dat vestiging van de bijzondere leerstoel Grondslagen van het Opbouwwerk aan de Faculteit der Wijsbegeerte van de Erasmus Universiteit en de benoeming van Cees de Wit tot Bijzonder Hoogleraar zeer voorspoedig zijn verlopen. In meerdere opzichten is hier sprake van een Bijzonder Hooglerschap, in de zin dat op belangrijke punten nieuwe wegen zijn ingeslagen.

Voor vestiging in Rotterdam werd gekozen om een aantal redenen. Rotterdam ligt centraal en is een stad waar het opbouwwerk als werksort een belangrijke positie inneemt en de Erasmus universiteit bekleedt een voorname plaats als het gaat om sociaal-economische wetenschappen. En de sociaal-economische relevantie is bij belangrijke opbouwwerk-vraagstukken immers evident. Gekozen is voor vestiging aan de Faculteit der Wijsbegeerte, omdat deze (voorheen Centrale Inter-) faculteit ook nadrukkelijk vorm wil geven aan wetenschappelijke vraagstukken met een interdisciplinair karakter. En opbouwwerk-issues zijn per definitie interdisciplinair van aard. Bovendien kon op die manier het gevaar ontlopen worden, dat er een reductie zou plaatsvinden naar de kant van bijv. de beleidssociologie of de andrapedagogie; wetenschappen die waardevolle elementen opleveren voor opbouwwerk-vraagstukken, maar op zichzelf een te beperkte invalshoek hebben voor de complexe vraagstukken waar het opbouwwerk zich voor gesteld ziet, of het nu om de positionering, de werkwijze of het object van het opbouwwerk gaat. Tenslotte is ook de wijze waarop deze leerstoel wordt gefinancierd bijzonder, althans voor ons werkveld. Met name Van den Bergh en Jurgens uit Rotterdam, alsmede een religieuze congregatie, en de gemeenten Den Haag en Rotterdam hebben deze bijzondere

leerstoel financieel mogelijk gemaakt. De verwachtingen, die opbouwwerk-land heeft bij de verrichtingen van Cees de Wit zijn hoog gespannen. Maar de omstandigheden zijn ook tamelijk positief te noemen. Cees de Wit is goed ingevoerd in zowel het opbouwwerk als de universitaire wereld, hetgeen een voordeel is voor een bijzonder hooglerschap van 1,5 dag per week. Voor het opbouwwerk is er nog een behoorlijke infra-structuur in het land aanwezig. Samenwerking met bijv. het Landelijk Opleidingscentrum Opbouwwerk te Rotterdam, de Werkplaatsen Opbouwwerk, het Nimo en het Landelijk Platform Opbouwwerk kan de produktiviteit en kwaliteit van de leerstoel verhogen. Ook de bestuursleden van de Dr. Gradus Hendriksstichting zijn bereid actief rond de leerstoel te opereren. De komst van Cees de Wit kan het opbouwwerk brengen op een wetenschappelijk niveau waar het opbouwwerk thuis hoort. Cees de Wit zal ongetwijfeld de komende jaren een bijdrage leveren aan de wetenschappelijke vorming van studenten aan de Erasmus Universiteit, die in vraagstukken van samenlevingsopbouw geïnteresseerd zijn. Tevens biedt zijn komst een goede mogelijkheid om te promoveren op voor het opbouwwerk relevante vraagstukken. Tenslotte verwacht ik persoonlijk, dat er (postacademische) programma's kunnen worden ontwikkeld, die voor met name de werkers in het veld belangwekkend en toegankelijk zijn.

Drs. D. Winkels, beleidsmedewerkster NIZW, lid curatorium.

Een dezer dagen is de benoeming van een bijzonder hoogleraar in de wetenschappelijke grondslagen van het opbouwwerk een feit geworden. De taken waarvoor deze hoogleraar zich gesteld zal zien, zijn niet gering. Van de kant van het opbouwwerk zelf zal men er niet ten onrechte van uitgaan dat hij interdisciplinair onderzoek zal entameren dat een directe ondersteuning kan vormen voor de concrete dagelijkse praktijk van het opbouwwerk. De vestiging van de leerstoel binnen de Faculteit der Wijsbegeerte geeft bovendien duidelijk aan dat van de leerstoelhouder tevens verwacht wordt dat het grondslagenonderzoek dat hij geacht wordt te verrichten ook onderzoek van de sociaal-filosofische, wijsgerig-antropologische en normatieve vooronderstellingen van het opbouwwerk omvat. Tot slot zal hij zich geplaagd zien voor de opgave om voor het door hem te verzorgen onderwijs een plaats te bevechten binnen het aandachtsveld van de studenten die op zoek zijn naar voor hen geschikte keuzevakken. Deze laatste taak is niet de onbelangrijkste van de drie en zeker niet de eenvoudigste, zoals duidelijk zal zijn voor diegenen die bekend zijn met de neveneffecten van studieduurverkortingen en de heersende universitaire cultuur. De nieuwe leerstoelhouder zal derhalve een organisatorische en intellectuele duizendpoot moeten zijn. Dergelijke mensen bestaan en ik vertrouw erop dat de Dr. Gradus Hendriks Stichting één van hen voor deze opdracht heeft weten te strikken. *Dr. J.B.M. van Rijen, wetenschappelijk hoofdmedewerker aan de Erasmus Universiteit, lid curatorium.*

Opbouwwerk verdient het om wetenschappelijke ondersteuning te krijgen.

Dr.ing. C(ees) de Wit wordt bijzonder hoogleraar in de wetenschappelijke grondslagen van het opbouwwerk aan de Erasmus Universiteit te Rotterdam. M.O. sprak met hem over zijn achtergrond, interesses, zijn ideeën over opbouwwerk en de wijze waarop hij inhoud aan zijn hooglerarschap wil gaan geven. De Wit, van huis uit geen opbouwwerker, zegt over opbouwwerk: "Ik vind dat waanzinnig belangrijk werk voor het functioneren van de maatschappij".

De Wit is van huis uit architect. In de tijd van de woningnood werkt hij in de sociale woningbouw, in de nieuwbouw en later de stadsvernieuwing. Daar wordt hij geconfronteerd met protestacties tegen sloop. Vanuit een, zoals hij dat zelf noemt "niet professionele, zeer amateuristische sociaalwetenschappelijke belangstelling" organiseert hij midden jaren zestig een bewonersvergadering in een woningwetcomplex in Soesterberg. Behalve hijzelf, als projectarchitect, en een paar mensen die een mooie maquette hadden gemaakt, is er niemand aanwezig om de bewoners te begeleiden. Heftige woordenwisselingen breken er uit. Hij komt echter heelhuids thuis. En het sloopplan komt er toch, zij het dat het een gefaseerd plan is, waarbij de mensen zelf hun verhuizing kunnen regelen van het ene blokje naar het andere. De gemeente gaat akkoord. Het is het begin van de sociale begeleiding in het stadsvernieuwingproces.

Hij komt op het spoor van de sociologie van het bouwen en wonen. Hij geeft zijn baan er aan, gaat freelancen en sociologie studeren. In 1974 gaat hij bij de Universiteit van Utrecht werken aan een project over besluitvorming in de bouw. Interes-

sant vindt hij vooral de koppeling van de bouwbesluitvorming en sociaal-economische en culturele vraagstukken. Hij ontwikkelt samen met collega's modellen voor bewonersparticipatie in de besluitvorming. Met collega's van zes verschillende instituten en in opdracht van Meyer en Schaeffer, zet hij het zogenaamde Proeftuinenonderzoek op. En met Gerard de Kleijn (en anderen) schrijft hij een boek over de buurtaanpak.

In de experimenten van het Proeftuinenonderzoek wordt hij nadrukkelijk geconfronteerd met varianten en karakteristieken van opbouwwerk in stadsvernieuwingssituaties. Van daaruit krijgt hij meer oog voor de relatie met werkloosheidsproblematiek, bestaanszekerheidsvraagstukken en maatschappelijke participatievraagstukken. Daardoor raakt hij geïnteresseerd in vraagstukken van probeem-cumulatie, emancipatie en georganiseerd initiatief.

Na zes jaar wil De Wit "terug naar de vloer" van zijn nieuwe vak: de sociologie van het dagelijkse leven. Hij gaat als onderzoeker een gevalsstudie doen van Zuilen, een nieuwe wijk bij Utrecht en een voormalig industriedorp. Wat hem boeit is vooral de wisselwerking tussen de gebouwde omgeving en het handelen van mensen. Het onderzoek, dat 4 jaar duurt, mondt uit in zijn proefschrift. Begon hij eerst aan een studie sociale wetenschappen om een goede architect te blijven, nu houdt hij het bij academicus geïnteresseerd in leefwereld en beleidsvraagstukken. Een ontwikkeling, zegt hij, die je ook in de antropologie en filosofie (de bijvakken die hij studeerde) tegenkomt: een etnografische benadering en de drang om laag bij de grondse gegevens in een bredere context te plaatsen. Vanuit die achtergrond solliciteert hij naar

de leerstoel van de wetenschappelijke grondslagen van het opbouwwerk.

Over Zuilen kan De Wit zeer enthousiast vertellen. Het is zijn geboortedorp. Zijn vader had er een bouwbedrijfje. Als hij niet achter zijn bureau moest zitten om te schrijven, was hij er tijdens het onderzoek elk moment te vinden. Maar niet alleen het verleden trok hem aan in Zuilen.

De Wit: Zuilen is een soort microkosmos. Daar ligt een dorpje dat eeuwenlang "ambachts-heerlijkheid" was, met eigen rechtspraak door de kasteelheer. Typisch plattelandsfenomenen. In 1913 strijkt Werkspoor er neer, de staalfabriek uit Amsterdam. Werkspoor neemt zijn, ideologisch heel anders gerichte, arbeiders mee, die op hun beurt hun eigen woningbouwvereniging meenemen. Je kunt je voorstellen hoe dat valt in het vredige Oude Zuilen. Vanuit het vakgebied stadsstudies was ik geïnteresseerd in het debat over de verschillen tussen stad en platteland. De opkomst van de stad was heel traumatisch. Opvallend is ook dat deze is verbonden met de opkomst van de sociale wetenschap. Desintegratie en desorganisatie... in een dorp kom je dat niet zo tegen. Toch kan je constateren dat de klassieke benaderingen maar ten dele juist zijn. In de steden trad niet die vervreemding op die tot sociaal pathologische verschijnselen leidde, als Durkheim ons wilde laten geloven. Ook in de steden zag je hechte familiebanden. En de familiebanden in de dorpen hadden niet altijd een even heilzame werking.

Theoretische kaders

Zuilen groeide geleidelijk aan Utrecht vast, verstedelijkte. De vrij dorpse verhoudingen verdwenen. Je ziet de werking van de arbeidsmarkt en de positie van de bewoners heel nadrukkelijk verschuiven. Leefden de bewoners eerst - in de traditie van het Europese industriedorp -

volledig voor de werkgever, in de periode voor de oorlog wordt dat minder. Utrecht, vanouds de smederstad, krijgt nog meêr metaalnijverheid. De bewoners opereren in een grotere arbeidsmarkt en dat maakt hen veel onafhankelijker. Op het gebied van de huisvesting zie je hetzelfde. Eerst is er de beklemmende situatie van de dienstwoning, dan de beschermde situatie van de woningbouwvereniging. Dat verschuift naar een grotere mate van vrijheid omdat het aanbod van woningen groter wordt; men kan kiezen, en hoeft niet meer in het eigen gebied te blijven. Daardoor ontstaan lossere sociale verbanden. Ik was in twee elementen geïnteresseerd; wat doet de gebouwde omgeving met de mensen en wat doen mensen met de gebouwde omgeving. In de ontwikkeling van zowel de architectuur als de urbane sociologie is altijd ruimtelijk deterministisch gedacht. De ruimte oefent invloed op het handelen van mensen uit. Het omgekeerde is net zo waar. Het handelen van mensen laat sporen na in de gebouwde omgeving. Je ziet sporen van machthebbers die in een stad voorbij trekken. Dan heb je het alleen over het machtsspoor. Het spoor van de onmachtigen is vaak niet meer te vinden, bijvoorbeeld omdat die in minder duurzame gebouwen huisden.

Wat ik met dat onderzoek heb willen doen doen, is de twee lagen in de kennisvorming tot zijn recht laten komen; we noemen dat de dubbele hermeneutiek; dubbele uitleg. De eerste uitleg is de waarheid in de leefwereld; zoals mensen die zelf zien. En de tweede uitleg is de sociaal wetenschappelijke interpretatie met oog voor zowel de context van tijd en plaats als het algemene. Dat zijn uitgangspunten die ik in het onderzoek hoog heb gehouden en die mij brachten tot een etnografi-

sche benadering en een cultuur-sociologische slotbeschouwing. Dus beschrijven wat er precies gebeurde en hoe mensen het zelf hebben ervaren en dat relateren aan de theorie. De conclusie van dat onderzoek heb ik vooral geschreven in termen van solidariteitsvraagstukken. Hoe gaan mensen met elkaar om, wat zijn nieuwe netwerken. En dat brengt je toch tot een programmatisch punt. Hoe mensen vanuit hun eigen situatie tot een georganiseerd initiatief komen, is voor de sociale wetenschapper een belangrijke waarneming. Je kunt er inhoudelijk veel inspiratie uit opdoen. Als je dat dan gaat interpreteren, dat wil zeggen in een bepaald sociaal wetenschappelijk kader gaat vatten, dan kom je qua kennisvorming verder. Ik heb twee grote jongens tegen elkaar gezet, Habermas en Giddens en ik kom tot de conclusie dat ze zeer ver gelijk oplopen; er is verwantschap in ideeën. Maar met Giddens kom ik verder als het gaat om de dingen die ik in Zuilen gevonden heb.

Ik ben met de structureringstheorie van Giddens aan de gang geweest om de onderzoeksresultaten te interpreteren en ik heb in dat verband het begrip handelingsoriëntatie ontwikkeld. Met dat concept heb ik de ontwikkelingen heel aardig kunnen beschrijven en interpreteren. Het onderzoek heeft 4 jaar geduurd en heeft tot mijn proefschrift geleid. Zo ben ik academicus geworden en niet architect gebleven. Als bijvakken heb ik filosofie en antropologie gedaan en daar zie je het theoretiseren en de etnografische benadering

terugkomen; de drang om laag bij de grondse gegevens in een bredere context te plaatsen.

Vanuit die achtergrond ben ik uiteindelijk tot de sollicitatie op die leerstoel gekomen.

Vertaalslag

Wat me altijd in het opbouwwerk heeft aangetrokken is de nuchtere, praktische houding; er is een probleem en dat wordt getackled. Dat heb ik ook in de architectuur geleerd. Je wordt voor de uitdaging gesteld, een gebouw te verzinnen wat er tot dan toe niet was. Bijvoorbeeld een groepswooning of een bejaardendienstencentrum. Dan moet je praten in oude woorden die nieuwe inhoud moeten krijgen. Want je moet antwoord geven op vragen rond nieuwe problemen van vandaag. Dat geldt zeker voor het adviseren over vraagstukken van maatschappelijke opbouw.

Als iemand dat kan, dan is het de opbouwwerker, een goede wel te verstaan. Opbouwwerkers hebben door, wat de constanten in de samenleving zijn en dat er op een of andere manier een verheldering moet zijn. Er zit een vertaalslag tussen ieders positie in de alledaagse situatie en die razend ingewikkelde superstructuur – internationale verhoudingen, economie – die bijna op zichzelf gezien wordt, alsof het niet meer om mensen gaat. Als je kijkt naar wie van oudsher bemiddelden (tussen aanhalingstekens dan) (tussen ingewikkelde maatschappelijke structuren en de praktijk van het dagelijks leven, dan is dat, na de ontzuiling, in belangrijke mate het opbouwwerk geweest. Opbouwwerkers hebben het aangedurfd om daar überhaupt aan te beginnen; aan dat bloedmoelijke, ongeschreven vak. Dat wil zeggen: het was voor een stuk geschreven vanuit oudere ideologische en/of godsdienstige kaders en daar wilde

men niet in terug. Het was heel moeilijk daaraan te beginnen. Je krijgt dan het beeld van de ambachtelijke vakman of -vrouw, die op de tast op weg gaat en af en toe nog eens een gaatje over heeft om wat te lezen of een studiedag te bezoeken. Maar het wemelt wel van de praktische en theoretische oriëntaties.

Verduidelijking opbouwwerk

Er is eigenlijk nooit een goede onderbouwing gekomen van het opbouwwerk, want het varieerde van hele pragmatisch-filosofische richtingen tot heel duidelijk zeg maar een Habermas-achtige kritische theorie. Een afgewogen debat, zo dat ooit mogelijk is, is eigenlijk niet gevoerd. Wat mij betreft zou je toch eens wat beter naar sociaal-wetenschappelijke handelings- en interventietheorieën kunnen kijken in dit verband. Dan is Giddens, en de uitwerking die ik daaraan gegeven heb, een voorbeeld, maar zo zijn er meerdere. Ik denk dan, als ik naar de invulling van die stoel kijk – 't is anderhalve dag in de week – dat dat veel te weinig is voor zulk belangrijk werk. Het opbouwwerk heeft een slecht imago gekregen door alle mogelijke omstandigheden. Ik denk dat de verduidelijking van het werk een belangrijke taak is. Ik zeg dat vanuit de instelling, dat ik het waanzinnig belangrijk werk vind voor het functioneren van de maatschappij. Je ziet ook dat de politici, overwegend op het lokale niveau, dat werk hoog hebben gehouden op hun prioriteitenlijstje. Hoewel op nationaal niveau die prioriteit gedaald is. Op zichzelf is dat te verklaren, omdat internationale verhoudingen belangrijker worden en nationale overheden aan het terugtreden zijn. Maar dat betekent dat het lokale niveau ook steeds belangrijker wordt. Hoe die ingewikkelde wereld in elkaar zit moet verhelderd worden naar de dagelijkse leefsituatie toe. Bijvoor-

beeld hoe verdelingsvraagstukken zijn geregeld en veranderd kunnen worden.

Goede opbouwwerkers

Dat is ook het prettige van de structureringstheorie. Die zegt: er is een oud onderscheid tussen de interactie van het moment en van de structuur. De denkfout die traditioneel gemaakt wordt is, dat dat als een onveranderlijke tweedeling wordt beschouwd. De structureringstheorie zegt: je hebt hier de interactie en daár de institutionele sfeer – waar het allemaal een beetje definitiever en langduriger geregeld is – maar die is niet onveranderlijk. De aangrijpingspunten voor verandering zitten in dat structureringsmideengebied. Dat is de derde, middelste poot. Je ziet dat mensen op een gegeven moment vragen gaan stellen: zou dat ook niet anders kunnen zitten? Bijvoorbeeld doordat ze van omstandigheden veranderen, ander werk of andere woonomgeving, of omdat hun denken een ontwikkeling doormaakt. Vanuit een directe interactie met de leefwereld, die verandert, verschuiven oriëntaties op waarden, op legitimiteit en op juridische orde. Goede opbouwwerkers geven geen handelingsvoorschriften – zoals vroeger de pastoor deed – maar vertellen mensen wat hun positie is en welke alternatieven er zijn.

En nu wordt je dan bijzonder hoogleraar in de wetenschappelijke grondslagen van het opbouwwerk. Hoe vind je het, en heb je er zin in, om als een relatieve buitenstaander, dit werk te gaan doen?

De Wit: Ja, deze functie wel. Ik ga het daar hebben – dat is mijn opdracht – over wetenschappelijke grondslagen van het opbouwwerk en dat betekent dat ik mij met theorie, maar ook met concept-ontwikkeling en methoden van onderzoek, die dienstbaar zijn aan opbouwwerk, en georganiseerde initiatieven zal bezig houden. De feitelijke me-

thodiekontwikkeling vind ik meer iets voor de vakopleiding. Dit is een studie van wetenschappelijk reflexief zijn; bezig zijn met dat vak opbouwwerk. Wat het ook verdient. We moeten het stadium van het ambachtelijke knutselen-tot-het-klopt – om het oneerbiedig te zeggen – overstijgen. Het opbouwwerk verdient het om wetenschappelijk ondersteuning en begeleiding te krijgen.

Zingeving aan bestaan

Misschien is het wel die buitenstaanders-positie, maar van mij kan zich geen malaisegevoel meester maken. Er is geen samenleving die zonder structurering kan. Meestal is dat de structurering van de machtigen, met weinig oog voor de achtergestelden. Ik heb niet het idee dat we dát de wereld uit krijgen. Maar wel dat we groepen emancipatoir perspectief geven; dat ze niet altijd en eeuwig op die plek in die samenleving, zonder maatschappelijke participatie van enige importantie blijven zitten. Dát is bijdragen aan zingeving aan het menselijk bestaan, in democratische termen en in humane termen. Je kan dit werk niet los zien van waarde-betrokkenheid. Hoe gedistantieerd je je soms vanuit de wetenschap moet opstellen. Het is natuurlijk iets waar waarden en normen een belangrijke rol spelen. Je bent met institutionalisering van maatschappelijke verbanden bezig. Althans met het denken daarvoor. Dat kan je niet doen op een waarde vrije manier want je maakt deel uit van de maatschappij. Je moet streven naar zo bediscussieerbaar mogelijke uitkomsten van je bevindingen. Dat vereist nogal wat omzichtigheid, en soms ook lef. Ik denk dat mijn academische vorming mij heeft gebracht tot rationaliteit en mijn leeftijd mij gebracht heeft tot omzichtigheid. En van oudsher heb ik lef om aan dingen te beginnen.

Zoals bijvoorbeeld toch wat met die stadsvernieuwing te gaan doen, terwijl ik daar geen kaas van had gegeten. Of door een management-functie in de bouwrij. Wat me niet beviel, maar wat ik wel kon. Hoogleraar spelen is ook een beetje manager spelen, maar vooral durven debatteren.

Wat zijn je plannen?

De Wit: Als het gaat om de inhoud van het onderwijs, dan heb ik een paar sporen in mijn kop. Mijn primaire taak is het onderwijs aan de universiteit voor diegenen die geïnteresseerd zijn, om op academisch niveau het wel en wee en de grondslagen van het opbouwwerk te bestuderen. Ik moet met die wetenschappelijke grondslagen aan de gang. Maar als het concreet om onderwijs gaat, dan kijk ik ook naar het hbo. Om twee redenen: dat kan inhoudelijk bevruchtend op elkaar inwerken, en vanuit het hbo zijn er, in het tegenwoordige academisch bestel, mogelijkheden om mensen door te laten stromen naar het (post-)academische circuit. Promotiemogelijkheden zelfs. Het promotiebeleid is de kop op dat onderwijs. Aan die stoel is het 'juse promovendi' verbonden. Dat wil zeggen: het recht om mensen te laten promoveren. Daarvoor zie ik twee doelgroepen. De eerste groep bestaat uit de academisch gevormde dertigers en veertigers die beschikken over een schat aan opbouwwerk-ervaring, en die in hun tropenjaar, dat ze allemaal

wel eens hebben, door hun werkgever in de gelegenheid worden gesteld om bij te komen en dan hun ervaringen van zich af witten in hun huis (en dat bedoel ik letterlijk). Je zou een structuur moeten vinden waarbinnen opbouwwerkers aan een dissertatie kunnen werken.

Binnen het opbouwwerkvolkje moeten mensen zijn te vinden die op dat niveau over opbouwwerk kunnen theoretiseren. Een dissertatie beoogt nog altijd een hoogstaand wetenschappelijk werk te zijn. Als we dat serieus nemen – en ik leid af uit het feit dat men die bijzondere leerstoel heeft ingesteld dat men de wetenschap op dit punt serieus neemt – dan moet je die bijdrage op niveau ook leveren en daar berichten over uitzenden in dissertaties.

De tweede groep bestaat uit het jonge volk, hetzij uit het hbo afkomstig, of diegenen die tijdens hun universitaire studie gegrepen zijn door het fenomeen dat er zoiets als structurering van de maatschappij, of ouderwets gezegd, maatschappelijke opbouw aan de orde is. Dat die structurering via traditionele kaders niet meer geboden kan worden, dat arbeid en betekenis van arbeid in voortdurende discussie staan; dat we mensen andere posities kunnen verschaffen door met variaties tussen werk en niet-werk te experimenteren. Misschien kan je voor die afgestudeerden een promotieplaats organiseren, al dan niet via WVC of SoZaWe.

Wat het onderzoek betreft, daarover hoop ik met de instellingen die er zijn tot zaken te komen, om te kijken in hoeverre de capaciteit die daar zit, een beetje gebriënteerd kan raken op die stoel. Het is me bekend dat instellingen als het RIO, de werkplaatsen, NIMO, NIZW en het Platform Opbouwwerk, langs die wegen kijken wat je aan onderzoekscapaciteit efficiënter kan richten. Ik wil niet zeggen dat het onderzoek inefficiënt geweest is, maar wel dat men alle

kanten uit wat probeerde. Dat was ook ingegeven door de aard van de maatschappelijke ontwikkeling. Het is dan ook geen verwijt; het is gewoon zo gegaan als het gegaan is. Maar als wij ons nu de vraag stellen: hoe zijn we met die schaarse middelen bezig, dan denk ik wel dat vanuit universiteiten en instellingen naar een gerichtere aanpak gekeken moet worden.

Onderwijzer en producent

Ik ben wel gelukkig met deze plaats, die een filosofieplaats is, anders zou ik misschien ten offer vallen aan discussies binnen de sociaal-wetenschappelijke disciplines, waarbij dan de legitimiteit van interventietheorieën volgens academisch sta-tuut in twijfel wordt getrokken. Een filosofieplaats geeft de vrijheid om te denken en vraagstukken te formuleren in termen zoals nog niet eerder gedaan is. En je bent niet gebonden aan al te nauwe paradigma's. Je moet je wél uitzonderlijk goed verantwoorden, maar dat trekt me juist wel. Ik heb gezegd: ik doe dit als sociaal wetenschapper. Hoewel de grenzen soms vaag zijn, geldt dat in de sociale wetenschap een iets ander type discussie over theorie-ontwikkeling en argumentatie gevoerd wordt dan in de filosofie. Ik ben geen op-en-top geschoold filosoof. Ik heb de literatuur aardig bijgehouden, maar ik ben meer consument dan producent. Ik vind het een uitdaging om daar nu ook onderwijzer en producent in te moeten worden. Op dit punt heeft men ook een risico met mij genomen. Maar ik ben ontzettend gemotiveerd, juist voor deze plaats.

*Charlotte Krop
Luc Boss*

Betere afstemming theorie en praktijk

Het is niet vanzelfsprekend dat deze bijzondere leerstoel in de Faculteit der Wijsbegeerte wordt gevestigd. Velen zullen ervan uitgaan dat het meer voor de hand had gelegen om hierbij aan de Faculteit der Sociale Wetenschappen te denken. Mijn eerste verwachting en wens is dan ook dat uit het werk van de leerstoelhouder duidelijk zal maken dat hij terecht in de Faculteit der Wijsbegeerte is ondergebracht. Daarmee bedoel ik niet, dat hij uitsluitend filosofisch werk zal moeten doen. Zijn wetenschappelijke werk zal uiteraard interdisciplinair moeten zijn. Ik verwacht echter dat zijn interdisciplinaire benadering een herkenbare wijsgerige dimensie zal hebben. Als men de grondslagenproblematiek au serieux neemt, kan dat ook niet anders. Waarover ik persoonlijk heel blij ben, is dat collega De Wit de grondslagenproblematiek van het opbouwwerk vanuit een handelings-theoretische invalshoek zal willen benadrukken. Dit past bijzonder goed bij het gegeven dat het Opbouwwerk bij bepaalde groepen in de maatschappij de handelingsbekwaamheid van de mensen wil verbeteren. Vanuit de Faculteit gezien bestaat voor dit type reflectie op de grondslagen van mens- en maatschappijwetenschappen een sa-

menwerkingsverband dat door de komst van de bijzonder hoogleraar versterkt zal worden.

Mijn tweede verwachting en wens is dat het theoretische werk van de faculteit door deze bijzondere leerstoel dichter bij de praktijk wordt gebracht. De uitdrukkelijke betrokkenheid op het "Praxisveld" van het opbouwwerk kan de theorie-praxis verhouding niet alleen hechter maken maar ook duidelijker structuren. Uit de wetenschappelijke en wijsgerige reflectie op een duidelijk omschreven praktisch gebied valt over de mogelijkheden en de problemen van de verhouding tussen maatschappij-wetenschappelijke theorievorming en praktische activiteiten iets te leren. Hiervan hoopt de sectie filosofie van mens- en maatschappijwetenschappen te kunnen profiteren.

Omdat ik uiteraard niet twee, maar drie verwachtingen/wensen heb, wil ik nog iets zeggen over de interdisciplinaire aanpak op het werkterrein van de bijzondere leerstoel. Er is (nog steeds) een grote behoefte om aan interdisciplinair onderzoek en onderwijs zodanig vorm te geven dat de methodische beginselen ervan duidelijker worden. Zou door het werk van collega De Wit in deze behoefte kunnen worden voorzien?

Prof. dr. H. Kimmerle, hoogleraar aan de Erasmus Universiteit Rotterdam, lid curatorium. ■

Theoretische reflectie

De belangrijkste taak die de bijzonder hoogleraar "wetenschappelijke grondslag van het opbouwwerk" wat mij betreft heeft, is het ontwerpen van een objecttheorie waaraan opbouwwerkers handelingsperspectieven kunnen ontlenen. Bedoeld zijn dan niet praktijktheorieën als zodanig maar praktijktheorieën die ontwikkeld worden op basis van een stevige wetenschappelijke ondergrond. Deze basis zal borg moeten staan voor het verheffen van praktijktheorieën boven het niveau van toevalligheid of het directe succes. De wetenschappelijke grondslag moet overdraagbaarheid en theoretische reflectie garanderen. Hieraan mankeert het in het opbouwwerk nogal eens. Het leentje buur spelen bij andere theorieën en disciplines zou geen probleem zijn als het eigen objectgebied helder is. Die helderheid kan nu van de bijzonder hoogleraar verwacht worden. Eveneens zal de autonome werktraditie van de opbouwwerker aan een kritisch onderzoek onderworpen moeten worden. Maar al te vaak worden individuele ervaringen verward met algemeenheden en wordt onvoldoende gebruik gemaakt van wetenschappelijk onderzoek en theoretische reflectie. Veel opbouwwerkers willen het eigen wiel uitvinden. Dit gaat ten koste

van de noodzaak tot kritische distantie en de overdraagbaarheid van ervaringen.

Het ontwerpen van een objecttheorie kan het kader bieden waarbinnen die ervaringen getoetst, gekritiseerd en overdraagbaar gemaakt kunnen worden. Geen kant en klare handelingsaanwijzingen omdat dat een naïeve oplossing van de kloof tussen theorie en praktijk zou zijn. Wel een stevige ondergrond op basis waarvan praktijktheorieën en handelingsaanwijzingen ontwikkeld kunnen worden.

Drs. I. van der Zande, hoofdredacteur Jeugd en Samenleving, universitair docente jongerenstudies en jeugdbeleid, lid curatorium. ■

Zo min mogelijk jargon

Wat verwacht ik van deze bijzondere leerstoel? Of liever: wat verwacht ik van de nieuw benoemde hoogleraar? Veel. Ik wil drie punten noemen.

De wetenschappelijke onderbouwing van het opbouwwerk werd tot nu toe in hoofdzaak geleverd vanuit sociaal-culturele disciplines. De probleemvelden waarmee het opbouwwerk zich bezighoudt – volkshuisvesting, stadsvernieuwing, buurt-school relaties, sociale veiligheid, maatschappelijke respectabiliteit, regelgevingsvraagstukken e.d. (Opbouwteksten I, p. 21) – bezitten echter ook in sterke mate een sociaal-economische dimensie. Ik verwacht dat een opleiding aan de Erasmus Universiteit in deze leemte gaat voorzien.

De wetenschappelijke onderbouwing van het opbouwwerk werd tot nu toe voornamelijk geleverd vanuit disciplines waarin weinig aandacht bestaat voor de sociale en ruimtelijke situationaliteit van 'maatschappelijke vraagstukken zoals die zich voordoen op het niveau van 'hen die ermee moeten leven' (Opbouwteksten I, p. 19). Ik verwacht dat de nieuw benoemde hoogleraar zich in sterke mate zal oriënteren op disciplines – planologie, culturele antropologie, sociale geografie e.d. – waarin deze aandacht meer aanwezig is.

De wetenschappelijke onderbouwing van het opbouwwerk werd tot nu toe veelal toegelicht in een jargon dat voor niet ingewijde belangstellenden slecht toegankelijk is. Ik verwacht dat de nieuw benoemde hoogleraar zich in zijn presentatie naar buiten toe zo min mogelijk van dit jargon zal bedienen.

Prof. dr. R. van Engelsdorp Gastelaar, hoogleraar aan de Gemeente Universiteit van Amsterdam, lid curatorium. ■

LOS-Brochures

Twee belangrijke brochures uit de reeks voorlichtingsboekjes van het LOS over woningverbetering en groot-onderhoud zijn onlangs geheel vernieuwd. De brochures zijn aangepast aan de allernieuwste regelingen op het gebied van woningverbetering.

De brochure "Het verbeteren van huurwoningen" is verplicht leesvoer voor iedereen (bewoners, hulpverleners, juristen ambtenaren enz.), die voor het eerst te maken krijgt met woningverbetering of groot-onderhoud. Aan de orde komen o.a. de rechten van de huurder, de subsidie-mogelijkheden, de huurverhoging, de architectenkeuze, de aanbesteding, de uitvoering enz.

In het boekje "Huren na woningverbetering" wordt ingegaan op één specifiek onderdeel uit het woningverbeteringsproces, nl. hoe de huurverhoging tot stand komt na het uitvoeren van een verbeterings- of groot-onderhoudsplan. Uitgelegd wordt het systeem van huurberekening, en waarop bewoners moeten letten als er een keuze gemaakt kan worden tussen een verbeterings- of een groot-onderhoudsplan.

Beide brochures kosten f 6,- per stuk, exclusief portokosten. Ze kunnen telefonisch of schriftelijk besteld worden: LOS, Oudegracht 86, 1811 CM Alkmaar, tel. 072-117137. ■

Woonklimaat en Woningtoewijzing

De recente opschudding over de plannen van Bergen op Zoom om "onaangepaste" bewoners op aparte locaties te huisvesten, bewijst hoezeer dit onderwerp in de taboesfeer ligt. Verontwaardigde reacties lossen echter niets op. Daarom organiseert de Stuurgroep Experimenten Volkshuisvesting (SEV) in samenwerking

met de beide koepels van woningcorporaties NCIV en NWR op 21 september aanstaande in Rotterdam het congres "Woningklimaat en Woningtoewijzing".

Iedere gemeente en iedere verhuurder kent zijn "probleemgevallen"; mensen die voor hun naaste buuren keer op keer onverdraaglijk blijken. Maar er zijn ook buurten waar "afwijkend woongedrag" zo algemeen voorkomt, dat dit eerder het gevolg lijkt van een slecht woningbeleid dan de oorzaak ervan. Het "falend plaatsingsbeleid" wordt dan niet zelden aangewezen als schuldige.

Het congres "Woonklimaat en Woningtoewijzing" richt zich vooral op de vraag hoe het plaatsingsbeleid van gemeenten en verhuurders leefbaarheidsvraagstukken kan helpen voorkomen én waar mogelijk oplossen.

Daarbij gaat het onder meer om de volgende vragen:

- Valt een rechtvaardige woningverdeling te rijmen met erkenning van uiteenlopende woonculturen?
- Mogen zittende huurders een rol spelen bij de woningtoewijzing?
- Welke middelen zijn effectief en toelaatbaar bij het corrigeren van ongewenst woongedrag, hoe ziet de huidige praktijk eruit?
- Is voor hardnekkige probleemgevallen een bevredigend beleid denkbaar?
- Zijn er nieuwe beleidsinstrumenten nodig voor de bestrijding van leefbaarheidsproblemen?

Sprekers tijdens dit congres zijn onder meer

prof. dr. ir. H. Priemus, directeur OTB, Delft
C.P.M. Bakx, wethouder Volkshuisvesting Bergen op Zoom
J. de Boer, directeur Sociale Dienst Leeuwarden
drs. G.L. Aquina, algemeen directeur NCIV, Koepel voor Woningcorporaties
N. van Velzen, directeur Nationale Woningraad.

Het congres is bedoeld voor iedereen die in de lokale praktijk met woningtoewijzing en leefbaarheidsproblemen te maken heeft.

Inlichtingen en aanmelding bij ROSTRA, Agnes van der Eijk, tel. 070-514312.

Experimentenbeurs ouderenhuisvesting

Op het gebied van ouderenhuisvesting zijn de afgelopen jaren veel vernieuwingen op gang gebracht. "Zelfstandigheid" en keuzevrijheid" zijn daarbij trefwoorden voor de groeiende groep zelfbewuste ouderen.

Woningcorporaties, projectontwikkelaars en dienstverleners spelen in op de nieuwe vraag. Van de talrijke initiatieven en projecten die daaruit voortkwamen wil de Stuurgroep Experimenten Volkshuisvesting (SEV), de 16 meest geslaagde en veelbelovende laten zien tijdens de Experimentenbeurs, die op 29 november in het Jaarbeurs Congrescentrum te Utrecht wordt gehouden.

Projecten moeten binnen de volgende thema's passen: aanpassing van woningen en woongebouwen, dienstverlening voor zelfstandig wonende ouderen, initiatieven van en voor oudere eigenaarsbewoners, woongemeenschappen van ouderen.

De projecten kunnen worden aangemeld tot 1 september a.s. bij Han Oei, tel. 010-4130935. De projecten worden geselecteerd door de SEV, maar de initiatiefnemers verzorgen zelf de presentatie.

De beurs is bedoeld voor iedereen die beroepshalve of als bewoner geïnteresseerd is in nieuwe mogelijkheden op het gebied van wonen en dienstverlening.

Informatie en aanmelding bij ROSTRA, Agnes van der Eijk tel. 070-514312. ■

Bewonersbelang en PPS

De ontwikkelingsplannen voor de Rotterdamse lokale 'Kop van Zuid', kosten circa 3 miljard, spreken van grootstedelijke revitalisering en Publieke Private Samenwerking, de volksmond heeft het over het Manhattan aan de Maas. Moet je zeggen: bewonersorganisaties stonden erbij en keken er naar?

Deze zegswijze past niet bij de Rotterdamse aard en traditie van bewonersorganisatie uit de stadsvernieuwing.

De bewonersorganisatie Feyenoord heeft samen met het Rotterdam Instituut voor Bewonersondersteuning tijdig op de ontwikkelingen in willen spelen en Seinpost Adviesburo N.V. de plaats van het bewonersbelang in de organisatie van de Kop van Zuid uit laten zoeken. Het uitgebrachte advies betreft enerzijds de belangenbehartiging van bewoners in de planontwikkeling, en anderzijds het profijt voor de omliggende wijken

Het rapport is, door overmaking van f. 7,50 op giro 4308841 o.v.v. Kop van Zuid, bij het RIO te Rotterdam te verkrijgen. ■

Huurcontracten en aansprakelijkheid

In De Huurder, een uitgave van de Alkmaarse Huurders Overkoepeling, spreekt de AHO haar teleurstelling uit over de nieuwe huurcontracten waarmee diverse woningbouwverenigingen in Alkmaar dit jaar naar buiten traden.

"Niet dat de nieuwe huurcontracten slechter waren dan de oude. Veel meer omdat dit de gelegenheid is om nu eindelijk eens een aantal zaken beter te regelen. Naast een aantal zaken zoals de afschouwingsprocedure en klein onderhoud, is met

name de wettelijke aansprakelijkheid volop in discussie." Vooral dit laatste is een doorn in het oog van de AHO.

Verhuurders, óók de woningbouwverenigingen, sluiten hun aansprakelijkheid voor schade ten gevolge van gebreken aan het gehuurde uit, tenzij er sprake is van aantoonbare nalatigheid van de kant van de verhuurder. Dit betekent in de praktijk het volgende: stel, er springt een waterleiding in uw woning. De verhuurder valt niets te verwijten, want hij kon niet weten dat die leiding zou springen. De huurder valt ook niets te verwijten, want het gebrek aan de leiding was ook voor hem niet zichtbaar en daarom niet gemeld bij de verhuurder. Het is dus niemands schuld, maar de huurder zit met aanzienlijke schade o.a. aan zijn vloerbedekking. Ten gevolge van de bepaling in het huurcontract draait de huurder op voor de schade, terwijl hij daar absoluut geen schuld aan heeft.

De AHO vindt dat onterecht en beschouwt de verhuurder als verantwoordelijke partij voor zowel zichtbare als onzichtbare gebreken aan het gehuurde en dus ook voor de eventuele schade die daardoor ontstaat. Dit behoort tot het normale ondernemersrisico en is heel goed te verzekeren.

Gelukkig staat de AHO in haar kritiek niet alleen! Op 8 februari van dit jaar, op het juiste moment dus, veroordeelde de kantonrechter de wbv "Heerhugowaards Belang" tot het vergoeden van de schade aan het eigendom van een huurder, ontstaan in hiervoorgescreven omstandigheden! Belangrijk daarbij zijn de overwegingen die in het vonnis vermeld staan. De kantonrechter acht het beroep van de verhuurder op het artikel in het huurcontract waarin de aansprakelijkheid wordt uitgesloten (de zgn. "exoneratieclausule") onterecht. Gesteld wordt dat de woningbouwvereniging de partij is die de bepalingen in het huurcontract vaststelt en dat de positie van de huurder in deze

gering is, gezien het feit dat woningen in de sociale sector niet gemakkelijk verkrijgbaar zijn. Voorts vindt de kantonrechter dat een sociale verhuurder zich meer moet richten op het behartigen van de belangen van haar huurders dan op het maken van winst. Daarom zou de woningbouwvereniging zich, in het belang van haar huurders, tegen deze schade moeten verzekeren.

Gesterkt door deze uitspraak gaat de AHO er alles aan doen om de huurcontracten zodanig te wijzigen, dat huurders niet meer ten onrechte voor de gevolgen van gebreken aan hun woning hoeven op te draaien! ■

Amsterdamse prijs voor verhuurder van het jaar

De Amsterdamse woonconsumentenorganisaties hebben onlangs voor de eerste maal de aanmoedigingsprijs "Verhuurder van het jaar" uitgereikt aan de woningbouwvereniging Amsterdam-Zuid. Met nog 3 andere verhuurders was deze woningbouwvereniging voor de prijs voorgedragen door bewonersgroepen uit Amsterdam. Criterium voor het toekennen van de prijs was dat het moest gaan om de verhuurder die "in 1988 het duidelijkst inspanningen heeft verricht om het contact met bewonersgroepen en/of individuele bewoners aanzienlijk te verbeteren." De inspanningen kunnen op verschillende terreinen liggen: variërend van het efficiënt afhandelen van klachten, via het ter beschikking stellen van faciliteiten voor huurdersverenigingen tot extra aandacht schenken aan groepen met een zwakke positie.

Volgens de jury bestaande uit Willem Kwekkeboom, Marja van der Werf en Theo de Roos, krijgt Amsterdam-Zuid de prijs omdat zij "over de volle breedte van het verhuurbeleid zich

het belang realiseert van de betrokkenheid van huurders bij het beheer van hun complex en hun woning. Dit komt ondermeer tot uiting in de waarde die de woningbouwvereniging toekent aan het functioneren van bewonerscommissies in de complexen die zij in bezit heeft.' Volgens de jury was doorslaggevend voor de toekenning van de prijs dat de woningbouwvereniging: "leiden van de bewonerscommissie in staat heeft gesteld om een scholing van het Nederlands Verbond van Huurders te volgen op kosten van de verhuurder."

De prijs bestaat uit een plaquette en een bedrag van 30.000 gulden, ter beschikking gesteld door de gemeente Amsterdam. Het geld zal worden gebruikt om een portiek mee op te knappen. Dat het om een "aanmoedigingsprijs" gaat, mag blijken uit de kritische kanttekeningen die de jury plaatst. Er valt nog heel wat te verbeteren in het verhuurdersbeleid. Ook bij AmsterdamZuid. Het rapport: "Amsterdam-Zuid kent bijvoorbeeld een tamelijk paternalistisch reglement voor bewonerscommissies, waarin het verschijnen van de huurdersvereniging niet wordt genoemd en waarin is vastgelegd dat elke bewonersvergadering toegankelijk is voor het bestuur of het werkapparaat van de woningcorporatie." Bovendien heeft Amsterdam-Zuid geen onafhankelijke geschillen- en of beroepscommissie.

Het is de bedoeling om de prijs voortaan elk jaar uit te keren. ■

Sociale veiligheid en de heggeschaar

De keerzijde van het bestrijden van gevoelens van onveiligheid is dat heggeschaar en lintzaag wat al te rigoreus worden gebruikt. Niet alleen wordt zo de kwaliteit van het stedelijk groen aangetast, ook de sociale

veiligheid is er niet mee gediend (want een onaantrekkelijk park trekt weinig bezoekers en...) Buro ZijAanZicht uit Wageningen kreeg van de Rijks Planologische Dienst (RPD) opdracht om te laten zien hoe je veilige groenvoorzieningen kunt ontwerpen die wel aantrekkelijk zijn. Resultaat hiervan is de brochure "Veilig groen, sociale veiligheid en stedelijk groen".

Verkrijgbaar bij de RPD, postbus 90618, 2509 LP Den Haag, tel. 070-264201, tst. 2996. ■

Voorankondiging training

Werken aan nieuwe strategie bijstandsvrouwen

Op 14 en 15 december vindt in Centrum Kontakt der Kontingenten te Soesterberg een training plaats voor opbouwkersters en vrouwen in de bijstand. Onderwerp van de training is het projectmatig werken aan de nieuwe strategie van de bijstandsvrouwen: "De hoeksteen in de hoek" ofwel "het huwelijk uit het middelpunt van de samenleving".

Deze nieuwe strategie is gepresenteerd door het landelijk Steunpunt Vrouwen in de Bijstand, in maart 1987.

Twee jaar lang zijn vrouwen aan het studeren, discussiëren en werken gedaan om overal in het land deze strategie concreet te maken in thema's als: Opvoeding en Onderwijs, Wonen en Bouwen, Bestaand en Onbetaald werk, Wetgeving en Politiek. De studiedag voor opbouwwerk(st)ers en bijstandsvrouwen voor vorig jaar, heeft een basis gelegd voor een bondgenootschap en samenwerking tussen beiden.

De training is bedoeld voor opbouwkersters en bijstandsvrouwen die

een deel van hun tijd besteden aan het werken aan de positieverbetering van vrouwen (met name voor hen die op een minimumpositie zitten) en die in samenwerking met elkaar en met buurtvrouwen projecten willen opzetten in de lijn van de nieuwe strategie.

De organisatie van deze training is in handen van de overleggroep Nieuwe Strategie Vrouwen in de Bijstand bestaan uit:

- Martha Reining (St. Probe)
- Marian Eijgenraam (Platform Brabant Overleg VIB)
- Hilda Engberts (Landelijk Steunpunt VIB)
- Hettie van der Worp (St. Welzijn Leeuwarden)
- Marjon Pieper (Bijstandskomitee Groningen)
- Sima Nieborg (NIMO)
- Agnes Elling (Commissie Oriënteringsdagen)
- Moniek Mol (Werkcentrum Opbouwwerk ZH)

Heb je interesse; bel of schrijf naar Moniek Mol, Singel 727, 3311 HK Dordrecht, tel. 078-141443 of naar Hettie van der Worp, Zuidergrachtswal 2, 8933 AD Leeuwarden, tel. 058-132275/150775. ■

Stimio wordt "gewoon" bedrijf

De Stichting Stimio (die al enkele jaren het zet- en drukwerk van M.O. verzorgt) is onlangs omgevormd tot een commercieel bedrijf. Stimio (Stichting medewerking aan ideële organisaties) werd in 1983 opgericht als een kleinschalig project op redactioneel/grafisch gebied. Het project begon met twee vrijwilligers. Nu zijn er veertien betaalde werknemers, wordt er gewerkt met zeer geavanceerde apparatuur en heeft men een jaarmet van ongeveer een miljoen gulden.

In totaal hebben de afgelopen jaren ruim 30 werklozen en gedeeltelijk arbeidsongeschikten opleidingen gevolgd en werkervaring opgedaan bij Stimio. Achttien oud-medewerkers (voornamelijk herintredende vrouwen en jongeren) zijn er in geslaagd om een baan te vinden in het reguliere bedrijfsleven.

Dat Stimio een gewone BV is geworden, betekent niet dat men de bijzondere doelstelling laat varen:

- het verzorgen van redactionele en grafische productie voor met name non-profit organisaties
- het scheppen van werkgelegenheid voor jongeren en vrouwen
- het ondersteunen van minder draagkrachtige organisaties en groepen
- het fungeren als leer/werkplaats voor mensen met geringere kansen op de arbeidsmarkt.

De omvorming tot BV en de ingebruikname van een nieuw pand werd luisterrijk gevierd in het dorps-huis in Meteren. Dat gebeurde met een forumdiscussie over het scheppen van werkgelegenheid voor kansarme groepen, waaraan o.a. werd deelgenomen door minister De Koning van Sozawe, dr. G.J. van der Top (bestuurslid KJF), PvdA-voorzit-

ter Marjanne Sint, burgemeester Baris van Geldermalsen, gedeputeerde O. Feitsma en dr. ir. Groen van de Gelderse Ontwikkelings Maatschappij.
Ter gelegenheid van de opening is

Videoproduktie onderwijsvoorrang

Onderwijs Voorrangs Gebied Vlaardingen heeft een videoproduktie samengesteld, waarin samenwerking tussen scholen en welzijnsinstellingen aan bod komt.

In de videoproduktie "Kinderfeest", een voorbeeld van een samenwerking tussen scholen en welzijnsinstellingen' is aan de hand van activiteiten die in het kader van een Turks kinderfeest zijn ondernomen, door scholen en welzijnsinstellingen een beeld gegeven van wat deze samenwerking kan inhouden. Naast de activiteiten die de kinderen ondernomen hebben, zijn ook gesprekken opgenomen met leerkrachten en beroepskrachten van welzijnsinstellingen waarin zij aangeven wat voor hen, voor de kinderen en voor de ouders van belang is bij de samenwerking.

door Stimio een boekje "Over werk" uitgegeven, waaraan diverse bekende en minder bekende Nederlanders een bijdrage hebben geleverd. ■

Het centrale thema in de produktie is het bevorderen van contacten tussen kinderen en ouders van verschillende nationaliteiten. De genoemde samenwerking is een middel om deze contacten te verbeteren in en om de school, in de buurt.

De videoproduktie is geschikt voor beroepskrachten die in hun eigen werk te maken hebben met samenwerkingen tussen scholen en instellingen, met kinder- en ouderactiviteiten en die contacten tussen verschillende nationaliteiten willen bevorderen.

Eveneens is de videoproduktie geschikt voor ouders en vrijwilligers, voor informatiebijeenkomsten en bij scholing.

Deze produktie is te koop voor f. 30,-. Op de VHS-band is de produktie in een Nederlandstalige en in een Turkstalige versie te bezichtigen.

Te bestellen bij Onderwijsvoor-rangs-gebied Vlaardingen, tel. 010-4354311. ■

Studiedag 'over armoede gesproken'

In juni 1988 vond de provinciale conferentie 'De arme kant van Limburg' plaats. Doel van deze conferentie was het samenbrengen van Limburgse uitkeringsgerechtigden en hun bondgenoten binnen de Limburgse kerken om gezamenlijk stelling te nemen tegen de verarming in Nederland. Centraal thema van deze conferentie was de aantasting van de kwaliteit van het leven.

Tevens was de conferentie het startsein voor vervolgvactiteiten, gericht op het vinden van bondgenoten in de strijd tegen de aantasting van de kwaliteit van het leven.

Produkten van deze dag zijn het verslagboek en de videoband 'De arme kant van Limburg'.

In de tussenliggende periode is veel werk verzet. De provinciale werkgroep, die ook de conferentie organiseerde, heeft contact gezocht en gesprekken gevoerd met o.a. de aalmoezeniers, maatschappelijk werk (pcmw), directeurs van sociale diensten (divosa), vakbonden (uitkeringsgerechtigden georganiseerd in FNV en CNV) en politieke partijen. Dat alles op provinciaal niveau. Ook op plaatselijk en regionaal niveau zijn activiteiten ondernomen. Op verschillende plaatsen zijn pogingen gedaan om de discussie over armoede in gang te zetten, zowel door mensen die zelf met de problemen worden geconfronteerd als door anderen die zich daarbij betrokken en door aangesproken voelen.

Hoe die discussie over armoede wordt gevoerd, welke activiteiten worden ondernomen, is heel verschillend. Het is afhankelijk van het doel van de bijeenkomst(en), van de groep waarop die is gericht, de methode die wordt gekozen. De ervaringen die daarbij worden opgedaan zijn dus ook zeer verschillend.

Uit deze bijeenkomsten, gesprekken en onderlinge contacten blijkt dat er veel vragen leven als:

- wat doen we nu; laten we niet blijven steken in 'praten over'
- hoe maken we onze achterban bewust van deze problemen?
- wat kunnen we richting overheid?
- wat doen we met vragen om ondersteuning, financieel of anderszins?
- hoe kunnen we uitkeringsgerechtigden ontmoeten; in kerkelijke kring houden die zich verborgen!
- hoe ga je om met al die dooddoeners, oordelen en vooroordelen als "dat komt in ons land niet voor" of "als je wilt kan je altijd werk krijgen" of "dat is dan eigen schuld".

Er is behoefte aan ondersteuning, aan het uitwisselen en systematiseren van ervaringen. En aan een steuntje in de rug om weer door te kunnen gaan.

Bovenstaande vormt aanleiding voor de Werkgroep Armoede om op 9 september 1989 een studiedag te organiseren waar ervaringen, opgedaan met de verschillende manieren om met armoedeproblematiek aan de slag te gaan, centraal staan. Hoe pak je iets op? Wat gaat goed, wat minder? Wat moet je vooral wel of juist niet doen? Hoe ga je verder?

Doel en doelgroep

Doel van deze studiedag is:

- het uitwisselen en systematiseren van ervaringen, opgedaan bij het aan de orde stellen van armoedeproblematiek
- ondersteuning bieden aan mensen die al bezig zijn met deze problematiek of er mee aan de slag gaan

Doelgroepen (uit Limburg of daarbuiten):

- mensen, zowel uitkeringsgerechtigden als niet-uitkeringsgerechtigden, die actief met problemen rondom armoede bezig zijn of daar mee aan de slag willen

- deelnemers aan de conferentie 'De arme kant van Limburg'
- organisaties van uitkeringsgerechtigden
- mensen die actief zijn in kerkelijk verband, bijvoorbeeld in parochie en kerkeraden, diakonie of diakonale werkgroepen, vincentiusverenigingen
- pastores en predikanten.

Programma

De dag heeft het karakter van een werkkonferentie. Verondersteld wordt dat eerste informatie over het bestaan van armoede in Nederland bekend is.

Voorafgaand aan de programmaopzet is een globale inventarisatie gehouden in de provincie van activiteiten en ervaringen.

Er zijn zes werkgroepen gevormd, waarin de volgende vragen centraal staan.

- Hoe start je een eerste gesprek over armoede?
- Hoe zet je een aantal bijeenkomsten op rond het thema armoede?
- Hoe ga je om met praktische vragen om hulp?
- Hoe ga je om met vooroordelen?
- Hoe ontmoet je uitkeringsgerechtigden en sluit je bondgenootschappen?
- Hoe vorm je een samenwerkingsverband op plaatselijk niveau?

Deze vragen zijn als volgt uitgewerkt:

Een eerste bijeenkomst

Het valt niet altijd mee een eerste gesprek over armoede te starten. Hoe doe je dat? Waar houd je rekening mee? Welk materiaal is er?

Dieper graven

Als de behoefte aanwezig is dieper op de problemen in te gaan zou je een aantal bijeenkomsten of een korte cursus kunnen organiseren. Wat kan daar aan de orde komen. Op wie richt je je dan? Waar vind je materialen?

Ontmoeting en bondgenootschap
Uitkeringsgerechtigden verwachten solidariteit en steun. Hoe ontmoet je uitkeringsgerechtigden en leer je naar elkaar luisteren? Wat kan dat betekenen voor mensen uit de kerk en mensen die van een minimum moeten leven?

Samenwerking op plaatselijk niveau
Is het mogelijk in de gemeente waar je woont organisaties, instellingen bijeen te brengen met organisaties van uitkeringsgerechtigden om te proberen samen invloed uit te oefenen op plaatselijk beleid? Zijn daar voorbeelden van in Limburg? Hoe hebben ze dat gedaan?

Praktische hulpvragen
Helpen moet, maar... alleen onder protest. Wat betekent dat precies? Hoe handel je als diakonie, vincentiusvereniging? Wat doe je aan individuele hulpverlening? Kan je als uitkeringsgerechtigde bij kerkelijke instanties aankloppen?

Vooroordelen opruimen
In gesprekken krijgen we, als het over mensen die van een minimum moeten leven, vaak algemeenheden te horen. Zoals 'armoede, dat bestaat toch niet in Nederland', 'eigen schuld' en 'werk is er altijd'. We weten daar vaak geen raad mee. Hoe ga je met dergelijke uitspraken om?

De werkgroepen worden geleid door mensen die ervaring hebben met het desbetreffende thema. De resultaten van de werkgroepen dienen goed te worden vastgelegd en vormen materiaal voor een werkschrift.

Produkt

Het materiaal dat vooraf ter voorbereiding op de studiedag wordt uitgeleend, wordt op de dag zelf getoetst. Dit vormt samen met de verslagen van de werkgroepen de basis voor een praktisch werkschrift. Het werk-

schrift dient antwoord te geven op een aantal 'hoe-vragen'. Per onderdeel worden een of twee mogelijke voorbeelden uitgewerkt en verdere literatuurverwijzingen en adressen gegeven.

Waar en wanneer?

De studiedag vindt plaats:
9 september 1989 van 10.00 uur tot 15.30 uur in: Gemeenschapshuis De Schakel, Pastoor Vranckenlaan 16, Reuver. Het Gemeenschapshuis De

Schakel is toegankelijk voor gehandicapten.

De studiedag wordt georganiseerd door de Werkgroep Armoede van het Provinciaal Samenwerkingsverband Uitkeringsgerechtigden Limburg (PSUL), in samenwerking met de Werkplaats Opbouwwerk Zuid-Oost Nederland (WOZON). Voor verdere informatie: Riek Rezelman tel. 04490-13912 of Frank de Klaver tel. 043-643737. ■

Werkinhoudelijke projectregistratie

Het Werkcentrum Opbouwwerk Zuid-Oost Nederland heeft de mogelijkheden onderzocht van een geautomatiseerd projectregistratiesysteem. Er is een prototype ontwikkeld voor het bijhouden van projectgegevens en het maken van voortgangsverslagen. Deze kunnen o.a. het vertrekpunt zijn voor kwaliteitsverbetering van het vakmatig handelen van een individueel werker, projectteam of werksort, dan wel gebruikt worden ter ondersteuning van het management en legitimering naar derden.

Het geautomatiseerde project-registratiesysteem is een vervolg op de in 1987 bij Wozon verschenen publicatie 'Buurgericht werken. Deze publicatie was het resultaat van een samenwerkingsproject tussen de Hogeschool Sittard, Bowl en Wozon.

In de publicatie wordt aandacht besteed aan de noodzaak van een (in de praktijk op bruikbaarheid getoetste) methode om vorm en inhoud te geven aan werkinhoudelijke projectregistratie. De belangrijkste functie van het vastleggen van werk-

gegevens is het verkrijgen van feitenmateriaal. Het gaat daarbij niet alleen om meetbare ("zichtbare") resultaten, maar ook om (subjectieve) interpretaties en methodische aspecten van het uitvoerende werk. Uiteindelijk gaat het er om het uitvoerend werk ook voor anderen (bestuur/management, beleidsmakers, doelgroepen) inzichtelijk, navolgbaar, controleerbaar en overdraagbaar te maken.

De publicatie werd door zowel beleidsmakers, welzijnswerkers als opleidingsinstellingen goed ontvangen. Dit gegeven was voor BOWL en WOZON de directe aanleiding om te onderzoeken of op basis van de inhoud van de publicatie 'Buurtgericht Werken' een geautomatiseerd werkinhoudelijk projectregistratiesysteem is te ontwikkelen.

Haalbaarheidsonderzoek

Via een haalbaarheidsonderzoek heeft WOZON de mogelijkheden voor een geautomatiseerd werkinhoudelijk projectregistratie-systeem onderzocht. Het haalbaarheidsonderzoek spitste zich toe op de volgende items:

1. *technische haalbaarheid:*
Om de technische realiseerbaar-

heid van het voornemen te onderzoeken, heeft WOZON de Werkgroep '2 duizend te Amersfoort opdracht gegeven een demonstratie-prototype te ontwikkelen. Het inmiddels gerealiseerde prototype is vervaardigd in de programmeertaal PASCAL (TurboPascal versie 4.0, Borland), waarbij gebruik is gemaakt van de DataBase Toolbox.

2. experimenteerplaats:

BOWL en WOZON hebben vastgesteld dat in Limburg twee experimenteersituaties te creëren zijn en wel binnen twee grote stedelijke welzijnswerkinstellingen

3. financiële haalbaarheid.

Beoogd eindproduct

Het prototype is opgezet vanuit de basis-eenheid PROJECT. Binnen het werkinhoudelijk projectregistratieprogramma worden algemene gegevens over de projecten bijgehouden (de zg. stamkaart) en per project kunnen meerdere voortgangsverslagen worden gemaakt.

Per project moet aangegeven worden voor welke doelgroep het project wordt uitgevoerd en binnen welk werkteurien (sociaal-cultureel, opbouwwerk, algemeen maatschappelijk werk etc.) wordt geopeerd. Bij elk voortgangsverslag wordt aangegeven in welke fase het project zich bevindt.

Aan projecten worden medewerkers (beroepskrachten en vrijwilligers) toegewezen, die moeten voorkomen in het medewerkersbestand. Tevens wordt de voortgang in inhoudelijke werkwijze (werk vorm en methode) vastgelegd.

Verder worden gegevens verzameld over 'uren' en 'geld'. De urenregistratie dient inzicht te geven in de relatie tussen de door de instelling begrote en door de beroepskracht gerealiseerde aantal uren ondersteuning.

De geld-registratie dient inzicht te geven in de relatie tussen de door de instelling opgestelde project-begroting en de gerealiseerde project-uitgaven.

Het verzamelen van gegevens heeft alleen zin wanneer daaruit (beleids)relevante informatie is te halen. Het werkinhoudelijk projectregistratieprogramma wordt zo ontworpen dat de volgende soorten rapporten kunnen worden gemaakt:

1. Een voortgangsverslag per werker. In het rapport worden de gegevens opgenomen over de projecten, waaraan de werker werkt. (per project wordt vermeld: de doelgroep, werksoort, werkwijze, fase project, tijd en geld). De waarde van een dergelijk rapport ligt bij de kwaliteitsverbetering van het vakmatig handelen van de betreffende werker. Deze rapportage kan vertrekpunt zijn voor interne werkbegeleiding, voor het uitzetten van een deskundigheidsbevorderings-/scholings-programma, voor loopbaanplanning.
2. Een voortgangsverslag per werkssoort. In het rapport worden de gegevens opgenomen over de projecten waarvoor de betreffende werkssoort zich inzet. De waarde van een dergelijk rapport ligt bij de kwaliteitsverbetering van de arbeidsinzet en het vakmatig handelen van de betreffende werkssoort. Deze rapportage kan vertrekpunt zijn voor het interne sector-/werkssoort-overleg binnen de instelling, voor het inhoudelijk onderbouwen van het binnen de sector/werkssoort gevoerde beleid voor zowel de korte als middellange termijn.
3. Een voortgangsrapportage per doelgroep. In het rapport worden de gegevens opgenomen van alle projecten (binnen de verschillende werkssoorten) die gericht zijn op de

betreffende doelgroep. De waarde van een dergelijk rapport ligt bij het kunnen beoordelen van de vraag of de instelling deze doelgroepen doelmatig en efficiënt ondersteuning biedt. Het accent ligt hier op de kwaliteitsverbetering van het vakmatig handelen van interdisciplinair samengestelde teams c.q. projectteams.

4. Een voortgangsrapportage per instellingsfunctie. Welzijnsinstellingen profileren zich vaak op functies zoals educatie, sociaal-organisatorische ondersteuning, belangenbehartiging. In het werkinhoudelijk projectregistratieprogramma is rekening gehouden de mogelijkheid van een dergelijke rapportage. De waarde daarvan ligt op het niveau van het management, dat "derden" zowel kwantitatieve als kwalitatieve gegevens over de betreffende instellingsfunctie kan overleggen.

5.

Een voortgangsrapportage betreffende het totaal aan doelgroepen, dat door de instelling bediend wordt. De waarde van deze rapportage ligt vooral op het niveau van het management. Inzicht wordt gegeven in welke doelgroepen/klanten bereikt worden, op welke wijze deze doelgroepen inhoudelijk ondersteund worden, hoeveel mensen en geld per doelgroep ingezet wordt.

Ervaringen van elders voor ons van belang

Wanneer binnen instellingen voor uitvoerende welzijnswerk (opbouwwerk/sociaal-cultureel werk) al gewerkt wordt met of aan het ontwikkelen van werkinhoudelijke registratie systemen, dan vernemen wij dat graag.

Marinus Kremers, Werkcentrum Opbouwwerk Zuid-Oost Nederland (WOZON), postbus 521, 6130 AM Sittard, tel. 04490-13912. ■

Profilering van agogische beroepen

Het bij de SWP-uitgeverij uitgekomen "Profilering van agogische beroepen", geschreven door dr. Th. Schuyt, drs. H. Louwerse en drs. N.Y. Schuijt-Lucassen, heeft als ondertitel "Verslag van een verkennend onderzoek in internationale literatuur". Het boekje bevat een rondgang door met name de Angelsaksische literatuur aangaande theoretische onderbouwing van de beroepsprofielen van maatschappelijk werk, (gezins)therapeutisch werk en opbouwwerk. Het is een abstract, doch nuttig werkje geworden, dat "bouwers van beroepsprofielen", "opleiders" en "beroepsverenigingen - zeer van pas kan komen bij hun werkzaamheden. En aangezien het onderzoeksverslag nadrukkelijk gekwalificeerd kan worden als een voorstudie, vormt het ook een uitdaging tot verdere studie en onderzoek door universitaire onderzoekers.

Door de uitgever en de auteurs was een mini-symposium georganiseerd in Utrecht. Onder leiding van drs. A.C.M. de Kok, Directeur Onderzoek en Ontwikkeling van het Ministerie van WVC spraken daar (met elk tien minuten zendtijd) prof. dr. J. Soetenhorst de Savornin Loman (Maatschappelijk Werk), dr. G. Hendriks ((Opbouwwerk), drs. H. de Sonnaville (Orde van Organisatie-Adviseurs) en drs. H. Pijnenburg (gezinstherapie).

Symposiumleider drs. Ad de Kok vond de organisatie-adviseur maar een vreemde eend in de bijt. Een constatering die hij ontleende aan een inkomensvergelijking tussen de beroepsbeoefenaren in de organisatie-advieswereld en die in de

maatschappelijke sector, die het z.i. in hoge mate van 'psychisch inkomen' moeten hebben. Een kleine provocatie, die overigens geen tong in beweging bracht.

In een inleidend woord tekende Theo Schuyt aan dat het onderzoek mogelijk was gemaakt door een subsidie van het Programmerings College Maatschappelijke Dienstverlening (PCMD), met als oogmerk (eindelijk) weer eens iets te doen aan de theoretische bovenbouw van het werk.

Daarbij stelde hij vast dat "profielen" nogal eens worden opgezet vanuit de gedachten dat wanneer je maar systematisch opschrijft wat er in een beroep gebeurt het beroep zich heeft geprofileerd. Zijns inziens een wat achterhaalde en incomplete visie: er is een machtsbenadering nodig om een plaats onder de zon te veroveren.

Over ijerige "beroepsprofilering" in overheidsopdracht, zo stelde dr. Schuyt vast, is contra-productief, omdat het alleen papier oplevert en geen maatschappelijke hardheid. Erkenning door de overheid moet sluitstuk zijn van een (maatschappelijk) profileringsproces door een beroepsgroep.

Onder verwijzing naar (pag. 77 van) het onderzoek stipuleerde hij de essentiële ingrediënten:

- er dient sprake te zijn van een collectieve strategie van de betreffende beroepsbeoefenaren
- er dient sprake te zijn van een uitgewerkt beroepsprofiel
- er dient sprake te zijn van steun uit (maatschappelijke) elites
- er dient een goede relatie (wisselwerking) te zijn met wetenschappelijk onderzoek
- er dient een uitgewerkt opleidingsprofiel te zijn
- er dient sprake te zijn van een legitimatie achteraf door de overheid/politiek.

Schuylts conclusie was helder: noch maatschappelijk werk, noch gezinstherapie, noch opbouwwerk slagen er in voldoende te scoren langs deze meetlatten.

Vervolgens was het woord aan H. de Sonnaville, die als bestuurslid van de Orde van Organisatie-Adviseurs dit werk profileerde. Er zijn ongeveer 1000 (erkende) organisatieadviseurs werkzaam in Nederland; qua opleiding stammen zij uit zeer verschillende achterlanden (technici, sociale wetenschappers, financieel-economisch deskundigen enz.). Aan de hand van sheets en een overhead-projector presenteerde De Sonnaville het repertoire van de organisatie-adviseur (zie schema).

	Volgorde handelen	Handelen gericht op	Vermogens (know how)
Adviseren	verandering na advies	- kennis en inzicht - ordening en alternatieven - ondersteuning - besluitvorming - informatie geven	- analyseren - rapporteren - kennis gebruiken
Mobiliseren	verandering tijdens traject	- 'leren' kijken - samenwerken en organiseren - gedracht richten	- geïnternaliseerde kennis - jezelf als instrument
Organiseren	verandering voor en tijdens traject	- uitvoeren - organiseren - projecten leiden - instrueren	- organisatietaalent - leiding geven - kennis planning

Pijnenburg (gezinstherapie) gaf een schets van de grote versnippering langs de lijn van vele specifieke therapieën, die bij de therapeuten een feit is. Naast algemene beroepsverenigingen bestaan er diverse verenigingen die mensen groeperen die geschoold/ervaren zijn in een specifieke therapie (zoals directe therapie, psychotherapie enz.); de erkenning (registratie) is in handen van de overheid.

Prof. De Soetenhorst Loman kritiseerde zowel het profileren op (handelings)kenmerken, als het – door Schuyt gedeponeerde – profileren op (maatschappelijke) macht. Zij zocht het meer in de "functie" die vervuld wordt. Tegelijkertijd stelde zij vast dat het maatschappelijk werk zich maar slecht bewust is van haar eigen autonomie en ruimte. Als extra profilerings-problemen bij het maatschappelijk werk rubriceerde zij: je moet anderen degraderen en je zelf verheffen; dat gaat tegen de maatschappelijk werk ethiek in. En: profileren is voor maatschappelijk werk ingewikkeld, omdat het juist gericht is op "weggeven" (aan de cliënt).

Dr. G. Hendriks, oud-directeur-generaal Maatschappelijke Ontwikkeling van het Ministerie van WVC, nam het opbouwwerk voor zijn rekening. Hij stelde dat profilering een essentiële voorwaarde is om tot professionalisering te komen. Dat wordt het opbouwwerk echter zelden gemakkelijk gemaakt, omdat

- er geringe appreciatie is uit wetenschappelijke kring voor maatschappelijke producties als die van het opbouwwerk
- het opbouwwerk zelf zich te uitsluitend heeft gericht en afhankelijk heeft gemaakt van de overheid
- het in de afgelopen jaren gevoerde overheidsbeleid heeft geleid tot desoriëntatie en dé-profitering

Met betrekking tot dit laatste punt kritiseerde de oud-directeur-generaal Minister Brinkman van WVC. Dat deze onlangs op een conferentie in Maastricht de hard werkende beroepskrachten eens een hart onder de riem stak, vond Gradus Hendriks – na zeven jaar ministerschap van Brinkman – niet alleen veel te laat, maar gegeven het gevoerde beleid ook farizeïsch.

De maatschappelijke profileringsmogelijkheden van opbouwwerk acht Gradus Hendriks complex: Wat voor positief nut ziet de gemiddelde bewindvoerder er nou in dat maatschappelijke achterhoedes assertiever worden en maatschappelijke vraagstukken aan gaan pakken. Uit zijn eigen rijke ervaring putte hij een aantal voorbeelden; waaronder een zeer belangwekkend community development-project in Indonesië, dat alle steun had van de Minister van Social Welfare. Deze man overleed en het daardoor ontstane vacuüm leidde tot onmiddellijke overname van supervisie op het project door het Ministerie van Binnenlandse Veiligheid, hetgeen niet geringe consequenties had.

Een tweede voorbeeld betrof een bewonersavond die hij meemaakte in Rijswijk over de stichting en bouw van een wijkcentrum. Na afloop van de uitgebreide gedachtenwisselingen met de bewoners concludeerde de wethouder: "Zo, de inspraak hebben we gehad; nu kunnen we onze gang gaan." Of het community development-project in een Zuid-Amerikaans land, bij de voorbereidingen waaraan de staatssecretaris aldaar enthousiast had meegewerkt: maar op enig moment diende hij uiteraard "legaliserende verantwoordelijkheid" te nemen voor de start ervan. Na veel wikken en wegen liet hij het project vallen: het zou zijn positie niet ten goede komen, wanneer hij zich met maatschappelijke ontwikkelingsprojecten zou inlaten.

In dergelijke "schaakspelen van de macht" heeft opbouwwerk een complexe positie tussen de "Holiness of Power" en de "Critisens". Daarom heeft opbouwwerk, wellicht meer nog dan andere beroepen "maatschappelijke steun" nodig. En dat kan: als voorbeeld memoreerde dr. Hendriks de substantiële bedragen die een gerenomeerd Rotterdamse bedrijf (Van den Bergh en Jurgens) beschikbaar heeft gesteld om een Bijzondere Leerstoel Opbouwwerk aan de Erasmus universiteit mogelijk te maken.

Essentieel ook noemde Hendriks het blijven bestaan van een landelijk aandachtspunt zoals hij dat in het Landelijk Platform Opbouwwerk heeft aangetroffen: de decentralisatie is uitstekend natuurlijk, dat neemt niet weg dat een landelijk punt onmisbaar is om zaken aan de orde te kunnen stellen: richting andere disciplines, richting Tweede Kamer ook.

Positief gestemd was dr. Hendriks over wat – ondanks alle beperkingen in de afgelopen jaren – toch tot stand gebracht kon worden. Resumerend noemde hij:

- het beroepsprofiel dat in 1987 werd uitgebracht door de Beroepveldcommissie Opbouwwerk en dat momenteel verder uitgewerkt wordt (een beroepsprofiel dat volgens Hendriks wijst op een realistisch functionele aanpak van zaken)
- de kwaliteit van een blad als Mededelingen Opbouwwerk
- de stichting van een Bijzondere Leerstoel Opbouwwerk aan de Erasmus Universiteit
- het nu drie jaar achtereen gehouden Panel Jaarverslagen in het Opbouwwerk
- de oprichting van het Consulent-schap Samenlevingsopbouw, dat voorziet in beroepsmatige opbouwwerk-inzet op contract-basis

De Leidse speel-o-theken spelen mee

- de inzet van de Werkplaatsen Opbouwwerk, Nimo en Platform Opbouwwerk
- het nieuwe tijdschrift Topic van de beroepsorganisaties sociaal cultureel werk en opbouwwerk (met de kritische stellingname van Hendriks dat het opheffen van NOW hem aan zijn hart blijft gaan).

Hendriks herhaalde ten slot het belang van bredere maatschappelijke "backing" van het werk; en maakte een compliment aan de gemeentebesturen, die - ondanks de uitgevoerde decentralisatie - zeer veel van het instrumentarium op dit terrein overeind hielden.

Tot slot van de mini-bijeenkomst stak dr. Theo Schuyt nog de academische hand in eigen boezem: op academisch niveau dient een nieuwe reflectie op gang gebracht te worden. Met weer even de Angelsaksische blik in de ogen: in Amerika zijn onderzoeken gehouden naar "addiction to altruism"; wellicht wordt het tijd dat in de Nederlandse zorgzaamheidscontext ook aan te pakken.

Profilering Agogische Beroepen, Th. Schuyt e.a., Uitgeverij SWP, Utrecht. Prijs f. 22,50. ■

Wat zijn speel-o-theken? Een speel-o-theek heeft tot doel kinderen van 0-12 jaar de mogelijkheid te bieden gebruik te maken van een ruim aanbod van kwalitatief goed speelgoed en ouders voorlichting te geven over speelgoed en opvoeding.

In Leiden zijn 3 speel-o-theken. Pinokkio in Leiden-Noord, Wieke-waai in de Merenwijk/Slaaghuurt en Duimelot in de Morswijk. Een vierde speel-o-theek (in de binnenstad) is in oprichting. Deze speel-o-theek wil zich mede richten op gehandicapten. Twee van de speel-o-theken zijn gelegen in wijken die onder het aandachtsgebiedenbeleid vallen: Slaaghuurt en Noorderkwartier.

De speel-o-theken in Leiden hebben zich verenigd in een samenwerkingsverband: De Stichting Leids Platform Speel-o-Theken. Dit platform heeft als doel: de gezamenlijke belangen van de aangesloten speel-o-theken in Leiden te behartigen en te fungeren als platform voor overleg en advies. Dit gaat op de volgende manier:

- het geven van voorlichting over het speel-o-theekwerk
- het voeren van overleg met andere instanties
- het bevorderen van oprichting van speel-o-theken
- het bevorderen van de deskundigheid van de medewerkers van de speel-o-theken
- het uitvoeren van gezamenlijke speel-o-thekenprojecten.

Zonder menskracht lukt het niet dit in de praktijk te brengen. Daarom heeft het platform in het kader van het aandachtsgebiedenbeleid voor een periode van 3 jaar een subsidie gekregen voor coördinatie (personeel en organisatie) van het speel-o-theekwerk in Leiden.

Waarbij dan specifieke aandacht moet bestaan voor de verdere ontwikkeling van het speel-o-theekwerk in Leiden-Noord en de Slaaghuurt. Per 15 april 1987 is er voor drie jaar een part-time coördinator aangesteld.

Zij heeft tot taak de 3 speel-o-theken te ondersteunen en de belangen van de speel-o-theken te behartigen.

De speel-o-theken zijn buurtvoorzieningen voor ouders en kinderen. Ze worden gerund door vrijwilligers.

Wat doen de speel-o-theken?

Zij bieden de mogelijkheid tot goedkoop lenen van speelgoed. Goed speelgoed is vaak duur. Ouders die niet veel geld kunnen besteden aan de aanschaf van speelgoed, worden in staat gesteld goed speelgoed te lenen.

Zij fungeren als ontmoetingsplaats voor ouders. Om zo ouders uit hun isolement te halen. Er kan informatie uitgewisseld worden over opvoedingsvragen en problemen en over hun eigen rol als opvoeder.

Zij creëren speelruimte voor kinderen. Kinderen kunnen in de speel-o-theek leren samen spelen. Vaak is het een voorbereiding op de speelzaal of de basisschool.

Zij streven naar het bevorderen van de integratie van buitenlandse ouders en kinderen in Nederland. De speel-o-theek is een laagdrempelige voorziening.

Zij dragen bij aan emancipatie. De meeste medewerkers zijn vrouwen, zij leren als medewerkster een organisatie op te zetten en te behouden.

Zij streven naar contacten met instellingen op het gebied van de geestelijke gezondheidszorg om zo eventueel ouders te kunnen doorverwijzen.

De doelstelling van het speel-o-theekwerk past uitstekend in het kader van het aandachtsgebiedenbeleid. Het gaat er daarbij immers om om op een onorthodoxe wijze, het woon- en leefklimaat in de betref-

fende wijken en de kansen van de wijkbewoners te verbeteren. De kernbegrippen in het speel-o-theekwerk: "spelen, ontmoeten, integreren, samenwerken en emancipatie" sporen naadloos met de Leidse Aandachtsgebiedenbeleid-filosofie.

Wat er tot nu toe gebeurd is

In de eerste periode (87/88) is naast het "normale" speel-o-theek programma vooral gewerkt aan de werving van nieuwe vrijwilligers, het verbeteren van de publiciteit en deskundigheidsbevordering van de vrijwilligsters.

Dit heeft tot goede resultaten geleid; de speel-o-theken hebben meer bekendheid gekregen als buurtvoorziening, en zowel nieuwe leden als vrijwilligers hebben zich aangemeld.

Wat gaat er verder gebeuren?

Tot nu toe hebben de speel-o-theken al veel bereikt en zijn ze veel bekend geworden.

In de nabije toekomst gaat het speel-o-theekwerk ook extra aandacht geven aan buitenlandse kinderen en ouders, want de speel-o-theek wil de integratie van buitenlandse ouders en kinderen in Nederland bevorderen.

Veel aandacht zal bestaan voor de wijze van werving, omdat gebleken is dat buitenlandse ouders nauwelijks reageren op algemene voorlichtingscampagnes.

Een gerichte benadering is zeer belangrijk.

Daarnaast gaan de speel-o-theken zich beraden op een meer op de buitenlanders toegespitste werkwijze. Dit jaar zal het platform een speel-o-theekproject starten met als doel: het betrekken van buitenlandse kinderen en ouders bij de speel-o-theek.

Dit project houdt het volgende in: Aanschaffen van intercultureel spel materiaal. Voor buitenlandse kinderen geeft het een stuk herkenning als ze in de speel-o-theek vertrouwd speelgoed aantreffen. Voor Nederlandse kinderen is het goed kennis

te maken met onbekende spelvormen.

Thema-avond voor vrijwilligers over buitenlanders, om zo hun deskundigheid te vergroten.

Vertalen van speel-o-theekfolders in verschillende talen.

Actieve werving door bijvoorbeeld op taal- en nailessen voor buitenlandse vrouwen een praatje te houden over de speel-o-theek.

Buitenlandse vrouwen en kinderen uitnodigen in de speel-o-theek.

Contacten leggen met instellingen die zich bezighouden met buitenlandse groepen.

Na anderhalf jaar Aandachtsgebiedenbeleid is wel gebleken dat de formule en de financiën van het AGB onmisbaar zijn voor de continuïteit

in het speel-o-theekwerk.

Onze wens is: continuering van het AGB ook na 1989, omdat daarmee op het oog simpele projecten als het speel-o-theekwerk kunnen doorgaan met een uitstraling en een betekenis die veel verder gaat dan het geven van gelegenheid tot verantwoord spelen alleen!

Zo "orthodox" spelen door de eeuwen heen is, zo "onorthodox" is het speel-o-theekwerk!

Lianne Segers, coördinator Platform Speel-o-theken, p/a Breestraat 117, 2311 CL Leiden, tel: 071-254892. ■

Overheidsopdrachten alleen naar bedrijven met voldoende werknemers

Volgens een recent rapport van het Landelijk Bureau Racismebestrijding (LBR) dient de overheid alleen opdrachten te gunnen aan bedrijven die kunnen aantonen voldoende allochtonen in dienst te hebben. In de Verenigde Staten en Groot Britannië zijn met dit beleidsinstrument, contract compliance genaamd, goede resultaten bereikt.

Het LBR is van mening dat contract compliance zo spoedig mogelijk in Nederland moet worden ingevoerd.

Ook de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) bepleit, in haar advies over het minderhedenbeleid in de jaren negentig, de invoering van contract compliance.

Het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid heeft inmiddels een ambtelijke studie over contract compliance gepubliceerd onder de titel "Meer kansen afdwingen".

Gelet op het feit dat wettelijke gelijkheidsbepalingen, discriminatie-verboden en specifieke arbeidsmaatregelen voor allochtonen niet geleid hebben tot een verbetering van de arbeidsmarktpositie van allochtonen, meent het LBR dat effectievere beleidsinstrumenten moeten worden. Vooralsnog kiest het LBR voor het opnemen van verplichtende voorwaarden ten aanzien van de etnische personeelsamenstelling van de opdrachtnemer.

Positieve actie bedingen

Het LBR-rapport "Positieve actie bedingen, contract compliance in Nederland" bespreekt de mogelijkheden die de overheid heeft om als opdrachtgever in contracten met het bedrijfsleven, naast andere voorwaarden, ook de voorwaarde op te nemen dat de contractant een beleid van positieve actie ten behoeve van allochtonen zal ontwikkelen en uitvoeren.

Foto: Martin Hollering.

De opdrachtnemer gaat een inspanningsverplichting aan om allochtonen zoveel mogelijk naar evenredigheid en op alle functieniveaus binnen zijn bedrijf aan te stellen. De concrete invulling van het zogenoemde positieve-actie beding dient in onderling overleg tussen opdrachtgever (overheid), ondernemer en werknemersorganisatie ingevuld te worden.

In tegenstelling tot de bovengenoemde rapporten van de WRR en het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, gaat het LBR uitvoerig in op de organisatorische en uitvoerende aspecten van contract compliance.

Nieuwe invulling oud beginsel

Binnen het bestaande juridische instrumentarium kan de overheid haar mogelijkheden van opdrachtgever aanwenden om de werkgelegenheid voor allochtonen in de marktsector te vergroten.

Naar de mening van het LBR gaat het om een nadere invulling van het beginsel van gelijkberechtiging en uitdrukkelijk niet om een nieuw fenomeen.

Volgens het LBR-rapport pleiten diverse argumenten voor het invoeren van contract-compliance:

- de grote werkloosheid onder allochtonen die in tegenstelling tot de werkloosheid onder de autochtone bevolking, nog altijd toeneemt
- het geringe effect van andere beleidsmaatregelen om de werkloosheid onder allochtonen terug te dringen
- de speciale verantwoordelijkheid die de overheid heeft voor een gelijkje verdeling van schaarse goederen als arbeid
- de sterke onderhandelingspositie van de overheid als opdrachtgever
- de tendens tot privatisering en afslanking van overheidsdiensten
- de opmerkelijke resultaten die zijn geboekt (na invoering van contract compliance) in de Verenigde Staten en Groot Britannië.

Positieve actie bedingen, Contract Compliance in Nederland, drs. Fike van der Burgt en mr. Nanda Pattipawae, Utrecht 1989. LBR-reeks nr. 7. ISBN 90-5091-007-6. Prijs f 20,-. Te bestellen via 030-317189.

Raad voor het jeugdbeleid bepleit voorrang in de breedte

De Raad voor het Jeugdbeleid heeft onlangs in het advies 'Voorrang in de breedte', gereageerd op het voorstel inzake de onderwijsvoorrangsgebieden. De raad is in principe positief over het wetsvoorstel, maar vindt dat welzijnsinstellingen een wettelijk geregelde status dienen te behouden in de samenwerkingsverbanden.

Het wetsvoorstel onderwijsvoorrangsgebieden voorziet er in dat in een samenwerkingsverband deelnemende basisscholen, voorgezet onderwijs scholen, scholen voor (voorgezet) speciaal onderwijs en schoolbegeleidingsdiensten, aanspraak kunnen maken op vergoeding van die activiteiten die gezamenlijk ondernomen worden in een onderwijsvoorrangsgebied. De raad voor het Jeugdbeleid is tevreden over het feit dat er nu een duidelijk wetsvoorstel ligt en accepteert ook het sectorale karakter van de wetgeving. Maar bezorgdheid is er over het feit dat er niet langer een wettelijke ingang wordt geboden voor samenwerking met welzijnsinstellingen. De Raad vindt die samenwerking van cruciaal belang. Onderwijsachterstand is immers slechts één van die indicatoren van een maatschappelijke achterstandssituatie. Het onderwijs kan daar niet alleen oplossingen voor bieden. Onderwijsachterstand heeft een scala van oorzaken, enerzijds binnen het schoolsysteem zelf, waarbij het schoolmanagement, het schoolklimaat, de mate van individuele begeleiding en toetsing van resultaten een rol spelen. Anderzijds gaat het om oorzaken binnen de leefomgeving van kinderen, zoals de sociaal-economische positie van het gezin, het cultuur pedagogische niveau van het gezin, taalachterstand, sociaal-culturele voorzieningen in de buurt en dergelijke.

Voor leerlingen uit etnische groepen is er bovendien sprake van een heel specifieke vorm van culturele afstand tot de dominante Nederlandse cultuur. Daarom is volgens de Raad van het Jeugdbeleid een brede aanpak noodzakelijk. De samenwerking tussen scholen en welzijnsinstellingen kan daar een bijdrage aan leveren. Bovendien zijn er leertheoretische overwegingen die een wisselwerking tussen het leren in de school en de toepassingsmogelijkheden van die kennis in de directe leefomgeving bepleiten. Daarnaast is de Raad van mening dat de samenwerkingsprojecten in de onderwijsvoorrangsgebieden een faire kans moeten krijgen hun bestaansrecht te bewijzen.

Oormerking van OVB-gelden
Concrete onderwijskundige redenen om de welzijnsinstellingen geen deel meer uit te laten maken van de samenwerkingsverbanden, zijn er niet volgens de Raad. Uit de evaluatie-onderzoeken die de afgelopen jaren gestart zijn, komt wel naar voren dat er veel aanloop- en managementproblemen zijn, maar tevens dat de samenwerking zich in positieve zin ontwikkelt. De samenwerking tussen scholen en welzijnsinstellingen is zelfs intensiever dan die tussen de scholen onderling. Afgaand op adviezen van directeuren van de basisschool, blijkt deelname aan een onderwijsvoorrangsgebied en ondersteuning door een schoolbegeleidingsdienst een positieve invloed te hebben op de leeromgevingen van de leerlingen. Daarom wordt bepleit de welzijnsinstellingen in de wettelijke regeling op te nemen. Een oormerking van de OVB-gelden die momenteel in het gemeentefonds worden gestort is daarvoor een minimale voorwaarde. Een evenredig deel van het gebiedsbudget moet aan de samenwerking met de welzijnsinstellingen besteed kunnen worden.

Afstemming en samenwerking

De Raad voor het Jeugdbeleid is van mening dat de beoogde samenhang tussen het OVB-gebiedenbeleid en andere (onderwijs)beleidsterreinen zoals de verbreding in het basisonderwijs, het groei-beheersingsbeleid, het onderwijsinnovatiebeleid en het onderwijsemancipatiebeleid een concrete uitwerking behoeven. Gemeenten zouden door de overheid gestimuleerd kunnen worden om bij de participatie in OVB-projecten voorwaarden te stellen ten aanzien van deelname van instellingen voor volwassenen- en basiseducatie. Concrete plannen zijn ook noodzakelijk om de positie van meisjes in het onderwijsvoorrangsbeleid aantoonbaar te verbeteren. Afstemming en samenwerking tussen OVB-projecten en de diverse op randgroepen gerichte overheidsmaatregelen vindt de Raad eveneens van belang.

De Raad stelt tenslotte in zijn advies verontrust te zijn over de tegenstelling die wel gesuggereerd wordt tussen de op scholen gerichte maatregelen en de maatregelen die zich meer op het leefmilieu van de jeugdigen richten. Beide invalshoeken zijn onontbeerlijk en dienen met elkaar samen te hangen. Jeugdigen uit de sociaal-economische zwakke milieus en de jeugdigen uit etnische groeperingen hebben recht op voorrang in de breedte. ■

Uitgangspunten vrouwen en opbouwwerk zijn nog steeds actueel

Methodische uitgangspunten en aanzetten tot een nieuwe aanpak van het opbouwwerk, zoals deze indertijd zijn geformuleerd vanuit vrouwen en opbouwwerk, hebben nog steeds een grote actualiteitswaarde. Zij kunnen bijdragen aan de verbetering van een meer up-to-date werkend opbouwwerk. Dat betoogde Monique Jongerius in maart jl. bij haar afscheid van het Werkcentrum Opbouwwerk Zuid-Holland. Haar inleiding is hieronder opgenomen.

Het gedachtengoed van vrouwen en opbouwwerk is gebaseerd op de volgende drie punten:

- de positie van vrouwen, waarbij het zowel om beroepskrachten als om 'vrijwillig' actieve bewoners gaat, in een door mannen gedomineerde organisatiecultuur.
- de belangen die vrouwen hebben rond de woning en de woonomgeving, gekoppeld aan de maatschappelijke positie van vrouwen.
- een aanpak en methode om met bewonersgroepen te werken, waar met name vrouwen, bij gebaat zijn.

De positie van vrouwen in de buurt

De eerste baanbrekende stappen bij het in beeld brengen van de belangen van vrouwen in relatie tot de woning en woonomgeving, zijn gezet door Lenie Janssen in 'FemSoc' teksten 6' en het 'Tijdschrift voor agologie'. Op grond van haar verhaal bouwden we in het begin van de jaren tachtig de volgende redenering op:

* Vrouwen zijn hoofdbewoners, gebruiksters van een buurt. De buurt is zowel woon-, werk- als leefomgeving van vrouwen in hun functie van huisvrouw en moeder (geeft op huishoudelijke arbeid). Een discussie die indertijd gevoerd werd.

Vrouwen hebben daarom specifieke belangen die in het verlengde liggen van die verzorgende en huishoudelijke arbeid

* De woning en de directe woonomgeving oefenen een belangrijke invloed uit op het dagelijkse leven van vrouwen, met name wat betreft de werkomstandigheden. Deze kunnen verzwarend zijn door bijvoorbeeld: een onveilige oversteekplaats, een vochtig huis, de aanwezigheid van veel hondenoep, of juist verlichtend door: de aanwezigheid van crèches en een kindvriendelijk woonmilieu.

* Aan de positie van vrouwen liggen de bestaande seksistische arbeidsverdeling tussen binnen- en buitenshuis, en de machtsverhouding tussen mannen en vrouwen ten grondslag.

* Op grond van deze positie hebben vrouwen specifieke belangen die zowel materieel als immaterieel van aard zijn. Deze belangen zijn aan de ene kant gericht op taakverlichting, aan de andere kant op het vergroten van de eigen leef- en bewegingsruimte, zoals: doorbreking van het isolement door mogelijkheden voor ontmoeting te creëren; doorbreking van de eenzijdige gezinsbouw; vrouwvriendelijke werkgelegenheid dicht bij huis; een sociaal veilige omgeving.

In mijn ogen had deze redenering de volgende waarde voor het opbouwwerk:

- een tot dan toe voor het opbouwwerk nog onzichtbare maatschappelijke situatie werd zichtbaar gemaakt
- ontmythologisering van het zogenaamde 'algemene bewonersbelang' waar het opbouwwerk zich in die tijd voornamelijk op baseerde (er was eerder sprake van belangentegenstellingen)
- vrouwen konden zo richting geven aan de gegroeide onvrede in hun bestaan. Concrete wensen,

knelpunten, problemen, konden worden signaleerd en verbetert.

In de jaren die volgden is er, met resultaat, een beweging in gang gezet. Er zijn allerlei perspectieven ontwikkeld wat betreft taakverlichting, medezeggenschap, netwerkvorming, emancipatie en scholing. Voor zichzelf spreken de volgende percentages: In 1979 voerde slechts 6½% van de 400 opbouwwerkinstellingen een beleid dat gericht was op vrouwenproblematiek en vrouwenbelangen. In 1984 was dat gegroeid tot 47%.

Om welke activiteiten het allemaal precies ging, komt dadelijk aan de orde. Eerst wil ik het nog hebben over de kritiek die er volgde op de gedachtengang zoals we die geformuleerd hadden. Deze kritiek kwam pas enige jaren later en de belangrijkste bijdrage daaraan leverde Maria Nooren in haar artikel: "Opbouwwerk de voordeur door", verschenen in "Marge" (1985). Een zeer degelijk artikel met uitspraken die pas in 1988/'89 vanuit andere hoeken, een vervolg schijnen te krijgen.

Een punt van kritiek dat we van meerdere kanten te horen kregen, was: het gaat in de buurt niet alleen om vrouwen die huisvrouw en/of moeder zijn. Er zijn verschillende groepen vrouwen te onderscheiden, zoals: ouderen en werkenden. Het is een te homogene benadering van vrouwen.

De kritiek van Maria Nooren omvat een hele waaier. Ik noem een aantal kernpunten:

1. Vrouwen worden aangesproken op haar werk als huisvrouw en moeder, maar dan ook alleen daarop. Impliciet wordt daarmee toch weer de vanzelfsprekendheid bevestigd, dat vrouwen dat werk doen en dat de belangen die met dat werk verbonden zijn, echte vrouwenbelangen zijn.

Vrouwen worden teveel als een verlengstuk van haar werk gezien. Haar positie zou dan ook niet vanuit het kader van de buurt geanalyseerd moeten worden, maar vanuit de inhoudelijke betekenis van haar werk in relatie tot de totale maatschappelijke arbeid. De arbeidsdeling naar seks is blijft anders in stand.

2. De 'strijd achter de voordeur' doet niet mee.

3. Er wordt kritiekloos aangesloten bij de beleving van vrouwen (ideeën die maatschappelijk gemeengoed zijn, zijn niet zo 'in the picture'; bijvoorbeeld: wat is een ideale vrouw?) Vrouwen vervullen immers een belangrijke rol in het reproduceren van seksistische verhoudingen. Hierdoor zullen mannelijke collega's nauwelijks aan de keerzijde van het probleem werken, namelijk: aan het seksgebonden rolgedrag van mannen.

4. De invloed van het maatschappelijke verkeer buiten de buurt blijft buiten beschouwing.

5. Er is geen onderscheid gemaakt in de condities waaronder vrouwen haar arbeid verrichten (bijvoorbeeld: klassegebonden.)

6. Het werk wordt fragmentarisch benaderd. Belangen rond bevruchting en bevallen, worden niet in de analyse meegenomen.

7. Er worden geen eisen geformuleerd rond doorbreking van de gezinsideologie en het feit dat juist vrouwen verantwoordelijk worden gesteld voor de opvoeding en socialisatie van de kinderen.

Kritiekpunten zoals hier geformuleerd, hebben weinig doorwerking gehad in de praktijk van het opbouwwerk met en voor vrouwen. Op het moment dat in 1985 dit artikel verscheen, waren er na een eerste aarzelend nog nauwelijks voorbeelden gerealiseerd waarin op grond van de totale gedachtegang, zoals ik die schetste, werd gewerkt. Overal waren initiatieven ontstaan, met name naar taakverlichtende activiteiten en

ontmoeting toe. Voorbeelden hiervan zijn: een kwalitatief goed en veilig huis, voldoende speelgelegenheid in de buurt, een koffie-ochtend, etc., maar al deze activiteiten stonden op zichzelf. Jammer genoeg zijn er toen geen praktijken ontstaan, die systematisch en geïntegreerd de taakverlichting en de bewegingsvrijheid van vrouwen vorm gaven. Nu wordt er in enkele projecten (bijv. lokale economie) beleidsmatig aandacht aan gegeven.

Het vrouwenopbouwwerk heeft zich dus vooral op deelaspecten verder ontwikkeld. Hierbij gingen gedurende de afgelopen jaren de thema's steeds meer in de richting van het vergroten van de leef- en bewegingsvrijheid van vrouwen zelf. Naast de al eerder genoemde taakverlichtende activiteiten zijn vanaf 1983/84 de belangrijkste thema's: *Economische initiatieven van vrouwen*, gericht op:

- besparingsactiviteiten zoals bijvoorbeeld: een ruiddienst of een textielproject. Activiteiten dus, die besparingen opleveren in de huishoudportemonnee. Deze activiteiten zijn ook taakverlichtend van aard ook.
- belangenbehartiging rond sociale zekerheid (ondersteuning initiatieven van Komitees Vrouwen in de WAO en Bijstand).
- belangenbehartiging rond woonlasten (gericht op bewustwording zoals de conferentie: 'Mevrouw betaalt de rekening'; energiebesparingsactiviteiten).
- betaald werk en economische zelfstandigheid. (Vrouwenbedrijven, arbeidshulpverlening in de wijk; lokale economie; cursussen beroepenoriëntatie)

Wonen: voor een deel gericht op

- taakverlichting (bijvoorbeeld: een handige indeling van het huis) Maar ook op eigen belangen van vrouwen (bijvoorbeeld: een eigen kamer in huis, het doorbreken van de eenzijdige gezinsbouw).

- invloed van vrouwen bij renovatie en nieuwbouwplannen.
- cursussen woonbewustwording.

De nieuwste thema's, beide zeer actueel, zijn:

de nieuwe armoede:

- vrouwen opnieuw 'in the picture', feminisering van de armoede
- met positiegroepen werken aan eigen belangen
- de integrale werkwijze nieuw leven ingeblazen en
- werken aan verpauperde woningbouwcomplexen

Sociale veiligheid. Dit thema heeft een groot maatschappelijk draagvlak, vooral ook op gemeentelijk niveau. Het spreekt met name vrouwen erg aan, biedt vanuit het opbouwwerk vele aanknopingspunten.

De thema's binnen het Vrouwenproject van het Werkcentrum Opbouwwerk ZH zijn: *Economische initiatieven van Vrouwen*, de *Nieuwe Armoede* en *Sociale Veiligheid*. Andere thema's, waarin op onderdelen aan vrouwenbelangen aandacht wordt besteed zijn: milieu/wonen, relatieverbetering migranten - Nederlanders en buurtbeheer.

Zoals ik al eerder opmerkte, zijn op dit moment een aantal kritiekpunten die Maria Nooren formuleerde, vanuit een heel andere hoek nieuw leven in geblazen. Zo geeft het landelijke Komitee Vrouwen in de Bijstand sinds 1987 strategisch gezinsprioriteit aan het aan de kaak stellen van het huwelijk als middelpunt van de samenleving. Samen met bondgenoten, waaronder opbouwwerksters, willen zij dit op zoveel mogelijk niveau aan de orde gaan stellen. Onder andere door voorlichtende activiteiten te ontwikkelen. Bovendien verscheen onlangs het boekje: 'Een zorg minder', het laatste produkt van de landelijke werkgroep Vrouwen en Economische initiatieven. Dit boek probeert een theoretische bijdrage te leveren aan

Foto: Liesbeth Ruysink.

de discussie om op andere manieren over arbeid en arbeidsdeling te denken. Geen gemakkelijk toegankelijk boekje. Wel biedt het interessante gedachten vanuit een positieve benadering. Zover ik het begrepen heb, gaat het om het volgende:

De positie van vrouwen in het huishouden moet niet alleen gezien worden als belemmerend. Vrouwen produceren immers zorg, verrichten als zodanig arbeid. Deze arbeid benadrukt een ander arbeidsmodel dan die van loonarbeid. In de wijze waarop zij deze arbeid verrichten zijn vrouwen geen achterblijvers, maar vormen eerder een voorhoede.

Misschien lukt het nu en/of binnenkort, anno 1990, om opbouwwerk ooit nog eens 'door de voordeur te

laten gaan'. Ik zou dit toejuichen, alleen al vanwege het feit dat binnen afzienbare tijd arbeidsplicht voor vrouwen een gegeven is. Positieve benaderingswijzen die niet direct het huidige maatschappelijke bestaansrecht van vrouwen onderuit halen, zijn hierbij onontbeerlijk. Daarnaast zullen alternatieven op microniveau, hand in hand moeten gaan met veranderingen op macroniveau. Een gemakkelijke weg is het zeker niet.

Met een laatste opmerking sluit ik dit deel van mijn inleiding over de belangen van buurtvrouwen af. Vrouwenopbouwwerk is een witte aangelegenheid gebleven. De belangenbehartiging met migrantenvrouwen is nog niet echt van de grond gekomen in het opbouwwerk.

Ik ga nu verder in op het beroep opbouwwerk en haar rituelen. Ik concentreer dit rond de positie van vrouwen in een door mannen gedomineerde organisatiecultuur, en de opbouwwerkbenadering waarbij met name vrouwen gebaat zijn.

Het beroep en haar rituelen opbouwwerk en haar mannelijk imago

Het boek: 'Opbouwwerk in Vrouwenhanden' van de NOW-werkgroep Vrouwen en Opbouwwerk, onder redactie van Marian van de Boomen, Lenie Janssen en Carla Biemans en de Special 'Vrouwen en Opbouwwerk' van het Werkcentrum, zijn de eerste twee publicaties geweest, die in 1983 een redelijk grote verspreiding hebben gevonden. In het boek is veel aandacht voor de positie van vrouwelijke beroepskrachten en vrijwilligsters. Hierbij gaat het vooral om wat het betekent om als vrouw in een door mannen gedomineerde cultuur te moeten werken. Zowel qua aantal als qua invloed kwamen vrouwen er niet echt aan te pas in het opbouwwerk, vonden wij. Bovendien wordt een 'vrouwelijke' werkwijze geïntroduceerd die haaks staat op de 'mannelijke' werkwijze. De nadruk die in de gangbare praktijk ligt op: formele structuren; de vergadercultuur; het eenzijdig streven naar materiële resultaten en de grootschalige aanpak van problemen, wordt hierin becristiseerd.

Op dat laatste onderwerp gaat ook de Special 'Vrouwen en Opbouwwerk' in. Hierin vindt men al meer systematiek en concrete aanwijzingen hoe de 'vrouwelijke' werkwijze er dan uit zou moeten zien.

Deze publicaties maakten de nodige reacties los. Die reacties liepen sterk uiteen, van herkenning, ondersteuning, inzicht en enthousiasme bij veel opbouwwerksters en vrijwillig werkende vrouwen, tot felle kritiek, zowel van mannen als van vrouwen.

Ik stond zelf in de vuurlinie, omdat ik zowel meegewerkt had aan het boek als samen met Maria Nooren de Special geschreven had. Nog levendig staat mij een bijeenkomst voor de geest, georganiseerd door een aantal 1e en 2e-linjesopbouwsterkers die ons min of meer ter verantwoording riepen.

Waar ging die kritiek over? Achteraf vind ik de kritiek die Margot van Laan formuleerde in een scriptie van haar studie aan de Universiteit van Utrecht, het meest hout snijden. De grootste tekortkoming van het boek en de Special vindt zij dat het opbouwwerk niet vanuit haar methodische uitgangspunten en nagestreefde doelen met de daarbij behorende visie wordt geproblematiseerd. Het gaat in het boek en de Special over een beroepshouding. Hierin staan vrouwen tegenover mannen en 'vrouwelijk' tegenover 'mannelijk'. Voor de bestaande houding worden psychologische verklaringen gezocht, waarin mannelijke waarden als hard en rationeel, eenzijdig en rechtlijnig, tegenover vrouwelijke waarden als macht en emotioneel worden gezet. Deze gedachtengang gebaseerd op de bestaande socialisatieprocessen van meisje tot vrouw en van jongen tot man, vindt zij te beperkt.

Andere kritiek van vrouwen, met name afkomstig uit het wijkwerk in Utrecht: Zij vonden de benadering te historisch, een eenzijdige reductie van maatschappelijke tegenstelling tot mannelijk en vrouwelijk en onvoldoende gericht op een grotere massale machtsvorming van onderop, hetgeen veel opbouwwerksters destijds in het vaandel droegen. Veel mannen vonden zich aangevallen en bedreigd, vonden het navelstaren of zeiden dat werken met vrouwen vanuit een feministische visie geen opbouwwerk was. Ontgeenzeggelijk zeg ik nu: er klonk onmacht in door. We hadden een defensieve houding en we hadden

het nodig op ons af te zetten. Het klonk zwart-wit en schreeuwerig maar voor velen was het dan ook werkelijk tabben.

Het onderwerp vrouwen en opbouwwerk sloeg niet voor niets aan. Veel vrouwelijke beroepskrachten en ook actieve bewoonsters ondervonden veel weerstand tegen haar werken met vrouwen.

- ze kregen onvoldoende waardering voor hun werk, omdat het anders was
- zij bleken zwak te staan in hun organisatie
- en deden daarom niet wat ze eigenlijk zouden willen
- ze lieten zich terug sturen en wegdrücken
- hielden hun mond en haakten af.

Illustratief hierbij is een onderzoek dat Lionel v. Rheenen in 1981 in Engeland uitvoerde, naar de verschillen in aanpak tussen mannelijke en vrouwelijke opbouwwerkers. Dit onderzoek bevestigt enerzijds de knelpunten die opbouwwerksters destijds ervoeren en voor een deel nog steeds ervaren. Anderzijds geeft het aanwijzingen voor de werkwijze waar veel vrouwen zich het prettigst bij voelen. Opvallend is bovendien dat opbouwwerk, dat in Engeland voor een groot deel door vrouwen gebeurt, vanuit professioneel oogpunt een lage status heeft. De resultaten:

- opbouwwerksters besteden hun tijd meer aan bewoners in vergelijking met hun mannelijke collega's; mannen hebben meer contacten met collega's, ambtenaren en politici, vergaderen vaker en doen meer aan coördinatie en organisatie
- in hun aanpak hebben vrouwen onder andere meer geduld
- ze hebben een beter gevoel voor leerprocessen
- vrouwen zitten daar waar de veranderingsprocessen zich afspelen

- zij zijn in staat de afstand tussen bewoners en beroepskrachten te verkleinen.

Mannen identificeren zich meer met de baan 'an sich', waarbij werk het centrale punt in hun leven is. Zichtbare resultaten zijn voor hen hierdoor belangrijk, omdat dit status geeft en het werk gemakkelijker rechtvaardigt.

Na een periode van afzetten tegen en van rechtlijnig denken, volgde een fase, waarin vrouwen vooral zichzelf sterker, zichtbaarder wilden maken. (Wat eveneens past binnen de wijze waarop emancipatiebewegingen zich ontwikkelen).

Al snel volgden er cursussen en studiedagen over vrouwen en macht - het steungroepenmodel -; beleidsvorming; loopbaanontwikkeling en positieve actie. Bovendien ontstonden plaatselijke en wijkgerichte emancipatieplatforms. Het Werkcentrum Opbouwwerk ZH introduceerde het thema: "Vrouwen en Macht" binnen het opbouwwerk en liet in de provincie Zuid-Holland een onderzoek doen naar de feitelijke positie van opbouwwerksters binnen bewonersorganisaties en de wens en mogelijkheden om met vrouwen te werken.

Het derde punt dat ik aan het begin van mijn inleiding noemde, is de aanpak om met bewonersgroepen te werken, waar met name vrouwen bij gebaat zijn; ook wel feminisering van de methode opbouwwerk genoemd. De al eerder genoemde Special was er aan gewijd en ook een deel van het boek 'Opbouwwerk in Vrouwenhanden'. Ik denk nu: 'Jammer dat er na deze aanzetten daarna niet veel meer gebeurd is.' Op de valreep dus een laatste poging mijnerzijds.

Voor deze gelegenheid heb ik daar- om alle punten nog eens op een rijtje gezet. Hoe keken we in het begin van de jaren '80 tegen het opbouw- werk aan en welke kritiek hadden we daarbij?

Waarmee we vooral het opbouw- werk bedoelden zoals het werd be- schreven in grote en middelgrote steden.

Wij vonden de opbouwwerkmetho- de rechtlijnig en star. Waar kenmerkt het zich in onze ogen door?

1. formele vergadercultuur
2. het streven naar structurele verbe- teringen op buurt- en wijkniveau, wat betreft materiële voorzie- ningen
3. het collectiveringsprincipe (pro- blemen worden verbreed tot col- lectieve problemen)
4. een geografische oriëntatie en verbreding van problemen in te- genstelling tot bijvoorbeeld posi- tieverbreding of een functionele verbreding van problemen
5. het gesproken woord als verreweg het belangrijkste strategische middel
6. nadrukkelijke zaak- en taakge- richtheid
7. de homogeniteitsgedachte als werkprincipe (het gaat om be- woners)
8. het vijanddenken - de gemeente, de woningbouwvereniging als vijand.

Wat stelden wij daar tegenover?

Ik denk dat het belangrijkste is, dat er andere en nieuwe zaken naar vo- ren werden gebracht en als belang- rijk werden gezien. We stelden na- melijk andere prioriteiten, zowel wat betreft probleembenoeming en werkwijze, als ten aanzien van resul- taatbenoeming. Bovendien kozen we voor een doelgroep. De doel- groep vrouwen, met name de thuis- vrouwen zoals we ze noemden. En onze inzet was gericht op de po- sitieversterking van vrouwen.

Probleembenoeming

Hierbij ging het om:

- Het benoemen van zaken die dicht bij huis spelen als een probleem dat opgelost moet worden (kleinschalig). Bijvoorbeeld een speelvoorziening in de straat, een veilige oversteekplaats, een schone straat en schone por- tieken.
- Het herkennen van problemen die immaterieel van aard zijn. Het overbekende voorbeeld, maar le- vensgroot aanwezig, van het geïsoleerde bestaan van veel vrouwen (het bevorderen van so- ciale contacten, het scheppen van ontmoetingsmogelijkheden).

Resultaatbenoeming

Als resultaat kun je bijvoorbeeld be- noemen dat iemand na verloop van tijd het woord durft te voeren. In dit kader pasten:

- het mondig maken van mensen
- (in)formele netwerkvorming
- persoonlijke groei (bijvoorbeeld: iemand is een bepaalde oplei- ding gaan volgen.)

Werkwijze:

In de werkwijze golden andere aandachts- en uitgangspunten,

Foto: Liesbeth Ruysink

zoals:

Mens en zaak niet scheiden.

Je werkt immers met mensen aan een bepaald probleem. Bijvoor- beeld: sociale veiligheid. Wil je daar in een buurt iets aan doen met een bepaalde groep mensen dan zal je van elkaar moeten weten hoe ieder- een überhaupt tegenover dit pro- bleem staat. Bovendien maakt het uit of je een oudere of een jongere, een man of een vrouw bent. Je positie en de bril die je op hebt, kleuren immers je keuze voor oplossingen. Het klinkt misschien onlogisch maar voor elk probleem zijn na verloop van tijd standaardoplossingen ge- vonden, en die worden toegepast, los van de precieze situatie en van juist die mensen die er wat mee wil- len en er last van hebben.

Het stellen van procesdoelen.

Dit betekent dat je rekening houdt met sfeer en klimaat en met het groepsfunctioneren. Het betekent dan ook dat je daar doelen op formu- leert. Bijvoorbeeld: Op een bewo- nersvergadering stel je je tot doel er- voor te zorgen dat mensen met een ander gevoel (opluchting of een ge- gevoel van: hier kunnen we iets aan

doen) naar huis gaan. Een doel dat je ook kunt toetsen. Emoties en gevoelens die mensen uiten, worden zo niet als lastig beschouwd. Je sluit er op aan en maakt die gevoelens productief.

Oog voor het welzijn van individuen en verschillen in motieven en belangen van mensen.

Aanpassen aan degenen met minder ervaring.

Aandacht voor de specifieke functionele positie-omstandigheden van vrouwen.

Bijvoorbeeld: praten over kinderen tijdens vergaderingen is praten over werk.

Aandacht voor taakverdeling.

Met als doel deconcentratie van macht en het doorbreken van voor spelbare hiërarchie.

Een frequenter gebruik van directe, andere actiemiddelen.

Bijvoorbeeld: theater.

Evenredige waardering van onzichtbare en zichtbare taken. Bijv. voorzitten, het rondbrengen van buurtkrantjes en het bellen van ambtenaren.

Spreading van taken.

Inzoverre dat mogelijk en functioneel is.

Gebruik maken van diverse werkvormen.

Bijv. rollenspel, rondjes.

Het stimuleren van leerprocessen. Door aandacht voor het leren aan de klus. Door aandacht voor scholing.

Wat ik nog wel wil noemen, is de plicht die het opbouwwerk volgens mij heeft om een aantal tegenprestaties te leveren voor al het onbetaalde werk dat vrouwen doen. (Bewonersorganisaties worden immers voor een groot deel door vrouwen gedragen.) Zij leveren, in mijn ogen, de grootste bijdragen en de meest effectieve bijdragen. Tegenprestaties zouden kunnen zijn:

- een werkwijze zoeken die past en aansluit bij vrouwen
- een keuze maken voor die problemen die vrouwen aangaan
- een werkwijze en middelen bieden waardoor vrouwen vooruit komen.

Dat betekent aan vrouwen die bagage meegeven waardoor ze in het 'openbare' leven (wat is openbaar?) vooruit kunnen komen. Dit, met als doel dat zij bewonersorganisaties en -groepen ontgroeien (pikant detail) en leren voor zichzelf perspectieven te ontwikkelen. Taakgerichte scholing en loopbaanontwikkelingscursussen zouden onderdeel moeten zijn van de opbouwwerkpraktijk.

Daarnaast vind ik dat opbouwwerkers nog steeds hun voordeel kunnen doen met de methodische aanzetten die destijds door vrouwen ontwikkeld zijn.

Op de conferentie 'Opbouwwerk in de jaren '90' noemde prof. Idenburg, hoogleraar bestuurskunde aan de Rijksuniversiteit te Utrecht, opbouwwerk een 'zorgend' beroep. Hij formuleerde de volgende stelling:

'Opbouwwerk is een zorgend beroep. Het zorgt ervoor dat mensen weer kunnen participeren in de samenleving. Het zorgt ervoor dat mensen de macht over het eigen bestaan kunnen (her)nemen. Het zorgt voor netwerkvorming in de strijd tegen sociaal isolement en vereenzaming. Als criterium daarbij geldt dat de nadruk wordt gelegd op het vermogen van betrokkenen om, uitgaande van hun eigen capaciteiten en hun eigen problemen, oplossingen te vinden.'

Opvallend is dat zo iets uit de mond van een man komt, terwijl duidelijk is dat vrouwen op deze wijze al lang in de praktijk werken.

Tussen mannen en vrouwen zijn er overeenkomsten in gedachten goed mogelijk. Alleen is het jammer dat als vrouwen dit ontwikkelen het niet op de voorgrond komt.

Monique Jongerius ■

Sociale veiligheid door ruimtelijk en sociaal beheer

Naar aanleiding van het onderzoeksrapport 'Uitzicht op de Overkant', waarin de sociale veiligheid van een woningcomplex in Den Haag is onderzocht, heeft het Researchinstituut voor Woningbouw (RIW) van de TU Delft op 14 april een studiedag gehouden over deze problematiek. Tijdens de studiedag is door onderzoekers en opdrachtgevers vanuit verschillende invalshoeken ingegaan op de benaderingen, maatregelen en oplossingen van de problematiek van sociale onveiligheid van de woonomgeving. Deze bijdragen zijn in een syllabus met de titel 'Inzicht' gebundeld. Beide publicaties zijn verkrijgbaar bij het RIW te Delft, tel. 015-783046. ■

Opbouwwerk voor WAO-platforms

Bij het NIMO is een verslag verschenen over de relatie tussen opbouwwerker en platform van WAO-groepen. Het NIMO vervult ten aanzien van het Landelijk Samenwerkingsverband van WAO-platforms (LSV/WAO) een ondersteunende taak. De opbouwwerkers, werkzaam voor de tien WAO-platforms en het overleg van vrouwengroepen uit de platforms, houden samen met één van de onderzoekers van het NIMO regelmatig discussiebijeenkomsten over methodische aspecten van het werk voor WAO-platforms. Een kenmerk van dit werk is de vaste relatie van de opbouwwerker met de groep waarvoor hij of zij werkt. In dit opzicht wijkt deze vorm van ondersteuning af van de gangbare vormen in het opbouwwerk. Reden voor de groep opbouwwerkers van het LSV om na te gaan waarom deze relatie voor hun werk zo belangrijk

Het Nederlands Instituut voor Maatschappelijke Opbouw (NIMO) verricht onderzoek op het gebied van maatschappelijke ontwikkelingen. Het zet zijn deskundigheid in op terreinen als sociale zekerheid, lokale economie, sociale infrastructuur en openbare ruimte. Hiermee richt het zich op professionele werkers uit de sociale sector, op belangengroepen, zoals uitkeringsgerechtigden, en op beleidsfunctionarissen. Een lijst van publicaties is te verkrijgen bij het NIMO, Havensingel 8, 5211 TX 's-Hertogenbosch, tel. 073-137295. ■

is, en op welke manier het erdoor beïnvloed wordt. Aan het onderwerp zijn twee bijeenkomsten, voorbereid door Ad Raspe en Kees Fortuin van het NIMO, gewijd en in een verslag neergelegd.

Naast het verslag zullen de opbouwwerkers een tijdschriftartikel produceren waarin zij op meerdere aspecten van hun werk ingaan. Aandacht zal worden besteed aan de aspecten waarin dit werk afwijkt van het gangbare opbouwwerk, en aan de vraag in hoeverre dit werk als vernieuwend is te beschouwen. ■

Opmerkelijk Engels buurtmanifest

In Engeland bestaat sinds '81 de National Coalition for Neighbourhoods. Een 16-tal nogal uiteenlopende organisaties zoals de Association for Neighbourhood Councils, Community Projects Foundation, National Federation of Community Organisations, Tenants Participation Advisory Service, etc hebben elkaar op het buurt- en wijkbelang gevonden. Onlangs heeft dit coalitieverband een buurtmanifest opgesteld dat klinkt als een klok. Het zet hiermee kracht bij aan zijn rol van woordvoerder en gesprekspartner

voor de buurt t.a.v. sociaal beleid en voorgenomen wetgeving.

In het manifest wordt eerst uitgelegd waarom buurtontwikkeling essentieel is voor een gezonde democratische maatschappij, vervolgens passeert de variëteit van activiteiten die de betreffende organisaties in buurten ondernemen de revue, en ten slotte wordt ingegaan op de vraag hoe de landelijke en plaatselijke overheid benevens de private sector de condities kunnen scheppen die buurten in staat stellen om goed te gedijen.

Het manifest geeft weliswaar een standpunt weer, maar heeft de realiteit niet uit het oog verloren. Dit standpunt stoelt namelijk op een door de coalitie ingesteld onderzoek onder gemeenten dat de veelzeggende titel 'Working Partnerships' heeft meegekregen. Het heeft laten zien dat de overheid zelf diverse vormen van 'samenlevingsopbouw' ontwikkeld heeft en verschillende samenwerkingsvormen met het particulier- en maatschappelijk initiatief tot stand heeft gebracht. Een krachtig argument voor het manifest is dus aan dit soort ontwikkelingen ontleend. De overheid is het belang van de buurt steeds meer gaan erkennen. De coalitie gelooft dat buurten en wijken veel vollediger gebruikt en gesteund moeten worden als middel bij de sociale beleidsvorming. Niet alleen vanwege het aspect van een efficiëntere dienstverlening van die overheid maar ook vanwege de politieke waarde(n) die buurten en wijken vertegenwoordigen: de wijzen waarop democratisch pluralisme, actief burgerschap, en gelijkwaardigheid door hun invulling krijgen. Als de overheid en de private sector buurtgroepen steunen is dat een investering-op-lange-termijn. Het coalitieverband geeft er blijk van dat, bij alle ingrijpende veranderingen waarin buurten en wijken betrokken zijn, deze geen willoos slachtoffer willen zijn. Nadere informatie over het manifest: NIMO, Ad Raspe tel. 073-137295. ■

Opbouwwerk en ondersteuning van zelfhulpgroepen

Najaar 1989 verschijnt bij het Werkcentrum Opbouwwerk Zuid-Oost Nederland (WOZON) een brochure over de ondersteuning van zelfhulpgroepen. Deze publikatie is het resultaat van een WOZON project op het gebied van opbouwwerk en gezondheidszorg.

In dit project is onderzocht op welke wijze een opbouwwerk-aanpak een effectieve bijdrage kan leveren aan het ontwikkelen van een ondersteuningsstructuur voor zelfhulpgroepen, op zowel lokaal, regionaal, als provinciaal niveau. De publikatie van de brochure sluit aan bij eerdere activiteiten van WOZON op het gebied van zelfhulp en gezondheidszorg. In 1985 was het Werkcentrum mede-organisator van een succesvolle themamaand over zelfhulp in Belgisch en Nederlands Limburg.

Het is niet toevallig dat in het werkgebied van het WOZON veel aandacht wordt besteed aan het fenomeen zelfhulpgroepen. Volgens schattingen bedraagt het aantal zelfhulpgroepen in Limburg zo'n tweehonderd; in Noord-Brabant leverde een recente inventarisatie een aantal van vierhonderd op. Wordt zo hier en daar ondersteuning van zelfhulpgroepen als een contradictio in terminus beschouwd, de praktijk laat een andere werkelijkheid zien.

Zowel in Limburg als in Noord-Brabant zijn of worden initiatieven ontwikkeld om ondersteuning van zelfhulpgroepen te verbeteren. In Sittard bestaat al enige jaren het Steunpunt Zelfzorg Initiatieven; een provinciale steunorganisatie voor zelfhulpgroepen. Het Steunpunt wordt door de Provincie gesubsidi-

deerd en is voornamelijk in Nederland enig in zijn soort. In het Noord-Brabantse Best functioneert met steun van het plaatselijk opbouwwerk een lokaal steunpunt zelfhulp. Plannen voor een regionale/provinciale steun-structuur in Noord-Brabant zijn in ontwikkeling.

In de geplande WOZON brochure zullen o.a. de volgende onderwerpen worden behandeld:

- de plaats van zelfhulpgroepen in een nieuw volksgezondheidsbeleid
- overheidsbeleid en ondersteuning van zelfhulp
- beschrijving en analyse van zelfhulpsteunpunten in Noord-Brabant en Limburg
- de relatie patiëntenbeweging - zelfhulp
- de positie van het opbouwwerk ten aanzien van de gezondheidszorg
- methodische aanbevelingen voor het ontwikkelen van ondersteuningsstructuren voor zelfhulpgroepen.

Meer informatie over dit project is te verkrijgen bij: Kees Stuurup, project-medewerker opbouwwerk en gezondheidszorg van de WOZON, telefoon 04490-13912.

Advies en informatie

Samenwerking, migranten en Nederlanders

In twee vorige MO-nummers is reeds melding gemaakt van drie publikaties van het Werkcentrum Opbouwwerk Zuid-Holland:

- "Naar een leefbare buurt" deel I: een cursushandleiding voor werkbegeleid(st)ers en docenten. Hierin staan opgenomen werkvormen en oefeningen om beroepskrachten te scholen in het effectiever aanpakken van problemen in gemengde wijken.

- "Naar een leefbare buurt", deel II: een reader met artikelen over de bestrijding van racisme en discriminatie, positieverbetering van migranten, gezamenlijke belangenbehartiging en de verbetering van de relaties tussen Nederlanders en migranten. (Beide te bestellen bij het Werkcentrum Opbouwwerk tel. 078-141453)
- "Culturen als burens", een onderzoeksverslag over het samenleven van drie nationaliteiten in een straat en de rol van het opbouwwerk daarbij. Verkrijgbaar in de boekhandel.

Het werkcentrum geeft advies en informatie aan docenten en werkbegeleid(st)ers voor de opzet van studiedagen, lessen en trainingen op dit terrein. Ook buurt-/opbouwwerk(st)ers die initiatieven willen nemen in hun wijk, kunnen voor informatie en advies contact opnemen met het Werkcentrum (Leida Schuringa).

Op vier plaatsen in het land wordt gewerkt aan de ontwikkeling, verbetering en vernieuwing van de methode opbouwwerk ten behoeve van beroepskrachten en vrijwilligers die samen met de bevolking naar een duurzame oplossing van maatschappelijke problemen streven. De werkplaatsen (WESON, WONN, WOZH en WOZON) geven vanuit hun eigen regio aan deze landelijke ontwikkeling gestalte door middel van onderzoek, advisering, scholing, projectontwikkeling en publicaties.